יודישע אילוסטרירטע צייטונג

Żydowska gazeta illustrowana.

Wychodzi każdego piątku.

Prenumerata wynosi: Rocznie 10 K. = 5 Rbs. Półrocznie 5 K. = 2.50 Rbs. Kwartalnie K 2.75 = 1.50 Rbs.

Pojedynczy egzemplarz 20 h. = 10 Kop.

Redakcya i Administracya: Kraków, Grodzka 62.

Jüdische Illustrierte Zeitung.

ערשיינט יעדען פרייטאג.

אבאנאמענטס-פרייז: יעהרליך: 10 קראנען = 5 רובל. האלביעהריג 5 קראנען = 2.50 רובל. פיערטעל יעהרליך 2.75 קראנען, = 1.50 רובל.

איינצעלנע נומער 20 העללער = 10 קאפ.

אין אנדערע לענדער: יעהרליך 15 פראנק, האלביעהריג 7.50 פיערטעליעהריג 4 פראנק.

רעדאקציאן און אדמיניסטראציאן: קראקא גראדסקא 62. טעלעפאן נר' 412.

עסטערר. פאסטשפארקאסען-קאנטא נר' 57,341.

הויפטפערטרעטונג פאר רוסלאנד: י. מערעצקי, ווארשא, כמיעלנא נר' 49. פיליע אין לאדז: פרזעיאזד נר' 16

הויפטפערטרעטונג פאר רומעניען: דאוויד הערצבערג, יאסי, סטר. סאראריע נר' 151.

אייזענבאהן-קאטאסטראפע אין לעמבערג.

אייזענבאהן-קאטאסטראפע אין לעמבערג: ביי א צוזאמענשטויס צווישען א פּערזאָנענצוג און א לאָקאָמאָטיווע אים באַהנהויף פּאָדזאַמטשע ווערען 48 פּערזאָנען פּערוואונדעט.

גראטיס-ביילאגע די „הבדלה" נו' 3.

פון דער אדמיניסטראציע.

מיט דער היינטיגער נומער הייבט זיך אן דאס דריטע קווארטאל, און מיר דערמאַנען דיעיעניגע אַבּאָנענטען, וואס האבען די „יודישע אילוסטרירטע צייטונג" אַבּאנירט בּלויז אויף א האלב יאהר אדער אויף'ן צווייטען קווארטאַל, זיי זאלען דאס אַבּאָנעמענט רעכטצייטיג ערנייערן, כדי מיר זאַלען נישט אונטערברעכען די צושטעלונג פון'ם בּלאַט.

פאסטשעקס האבען מיר אַלע דיעזע אַבּאָנענטען צו פאריגער נומער בייגעלעגט.

צו דער איצטיגער קור־סאיזאן ווענען מיר מודיע, אַז די „יודישע אילוסטרירטע צייטונג" איז צו בּעקומען אין אַלע גרויסע קור־ערטער. וואו עס איז נישט פאַרהאנען, בּרויכען עס די לעזער נור צו פאדערן בּיי די צייטונגס־פערשלייסער און אים קורזאַאַל, וועט מען עס שוין זיכער בּעציעהען.

מען קען אויך אַבּאָנירען דאס בּלאַט אויף אַ מאנאַט, צוצושיקען אין יעדער קוראָרט פאַר ו קראנע. ד עקספּעדיציע געשעהט פּינקטליך.

די קרעטא־פראגע.

די מעכטע ענגלאנד, רוסלאנד, פראַנקרייך און איטאליען האבען ארויסגעגעבען א אָפּיציעלע ידיעה, אַז אַם 27 יולי וועלען זיי צוריקציעהען זייער מיליטער פון דער אינזעל קרעטא. נאר כדי עס זאל אין דעם שטאאטס־רעכטליכען פערהעלטניס פון דער אינזעל נישט איינטרעטען קיין שום ענדערונג, וועלען די פלאַגען פון דיעזע מעכטע ווייטער בלייבען אויף די פעסטונגען נעבען דער טירקישען פלאגע, און יעדע מאכט וועט האבען שטעהען אין האפען פון קרעטא א קריעגסשיף מיט זאלדאטען, כדי אים נויטהיגען פאל צו קענען ווידער די אינזעל [illegible].

די מעכטע פאדערן ווייטער אויף די בעפעלקערונג, זיך צו פערהאלטען רוהיג און נישט ארויסצורופען קיין קאנפליקטע און רעוואלוציעס.

מיט דעם קאָמוניקע גלויבען די אייראָפּעאישע פּאָליטיקער, צו בעזיעגען די רעוואלוציאָנערע בעוועגונג פון די קרעטענזער. אבער דאס איז בלויז א זעלבסט טיישונג. די קרעטענזער ערווארטען שוין מיט זעהנזוכט די מינוט, ווען די אייראפעאישע טרופען וועלען פערלאזען די אינזעל און זיי וועלען נישט צעגערן א מינוט, אבצו־

די קרעטא־פראגע: די איצטיגע רעגירונג פון קרעטא.

וואַרפען פון זיך די טירקישע הערשאפט און צו זעהלען דעפוטירטע צום גריעכישען פאַרלאמענט...

די איצטיגע רעגירונג פון דער אינזעל, וואס מיר ברענגען איהר בילד אין היינטיגער נומער, איז אויך ענטשלאָסען, נישט צו צעגערן מיט דער ענטשיידונג און דער איסבּרוך פון א אויפשטאנד נעגען די טירקישע הערשאפט איז א זיכערע זאך...

די טירקיי רעכענט עבען דאמיט און זי מאכט אלע הכנות צום קריעג. אין סאלאניק שטעהט שוין א שטאַרקע טירקישע אַרמעע און אויך די קאָרפּס פון אדריאנאפעל און אנאַטאליען שטעהען גרייט צום מארש קיין גריעכענלאַנד.

בּנוגע צו דער שטערקע פון די ביידע אַרמעען, איז דאס טירקישע סאלאניקער קארפּס אליין שטאַרקער אין צאהל פון דער גאנצער גריעכישער אַרמעע, שוין נישט גערעדט פון דער טיכטינקייט וועלכע איז ביי די טירקען פיעל בעסער ווי ביי די גריעכען.

די מפלה פון די גריעכען אין א קריעג קעגען די טירקען איז א זיכערע זאַך... ווי האפען אבער, אז אויך דאסמאל וועלען זיך דערנאך די מעכטע פאר זיי אננעהמען.

ערעפנונג פון דער טויערן־באַהן.

דיעזען זונטאַג איז אין געגענווארט פון קאיזער פראנץ יאזעף די לעצטע שטרעקע פון דער טויערן־באַהן, באַד־גאַסטיין — שפּיטאל, ערעפנעט געוואָרען.

מיט דעם ווערד די נייע באהן, איינע פון די שוויערינסטע טעכנישע ווערקע, איבערגעגעבען דעם וועלט־פערקעהר.

די טויערן־באַהן שטעלט פאר די צווייטע פער־בינדונג צווישען וויען און טריעסט. זי קרייצט דורך די שענסטע און ראמאנטישעסטע געגענדען פון די אלפען און דער פוי נעהערט צו די קיהנסטע מייסטערווערקע פון דער וועלט.

אבער נישט בלויז קינסטלעריש און שען איז דיעזע שטרעקע, נאר אויך זעהר פראקטיש. דורך דיעזער באהן ווערד דער וועג פון די עסטרייכישע לענדער און פון זידדייטשלאנד קיין טריעסט פיעל קורצער אלס ביזהער און דאס וועט פוודאי לענקען דעם הויפּטפערקעהר פון אלע דיעזע געגענדען קיין טריעסט.

אזוי איז איצט דער וועג צווישען וויען און טריעסט קורצער מיט 24 קילאמעטער ווי ביזהער, פון קלאגענפורט 111, פון קופשטיין 161, פון בודוויז 121, פון פּראַג 111, פון עגער 204, פון לייפּציג 204, פון אולם 180, פון מינכען 179, פון רעגענסבורג 204 קילאמעטער.

דער וועג פון באיערן קיין טריעסט, איז איצט קורצער ווי קיין האמבורג, און ס'איז צו ערווארטען אז דער הויפּטפערקעהר פון עסטערייך און זידדייטשלאַנד וועט זיך איצט ווענדען קיין טריעסט און דער איינציגער גרויסער עסטערייכישער האפען וועט בעקומען א וועלט־בעדייטונג.

די טויערן־באַהן איז אויך מיליטער־סטראַטעגיש זעהר וויכטיג און אים קריעגספאל וועט זיך דער מילי־

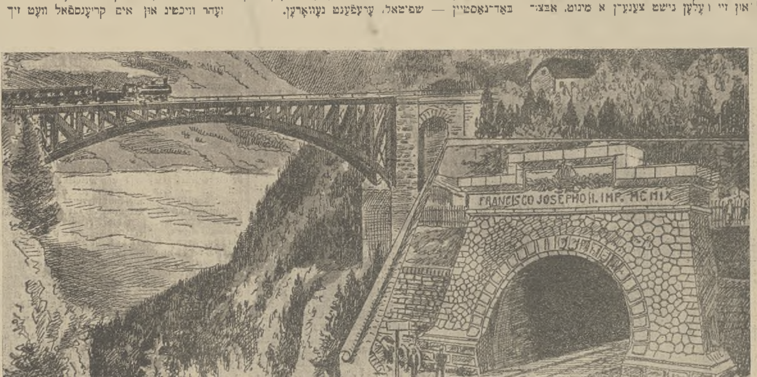

ערעפנונג פון דער טויערנבאהן: 1) דער טויערנטונעל. 2) די אינערטהאלב ויה.

א שפיאנאזשע פראצעס: דער אנגעקלאגטער דירטש.

טער-טראנספארט אין יענע לענדער אפשפיעלען פיעל שנעלער און איינפאכער ווי ביזהער.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער צוויי אריגינעלע בילדער פון דער נייער באהן.

די קריזע אין דייטשלאנד.

נאך א 12-יעהריגער טהעטיגקייט וועט איצט דער דייטשער רייכסקאנצלער פירסט בילאוו, צוריקטרעטען פון זיין אמט. — א צייט לאנג איז ער געווען בעליעבט ביים פאלק, פערהעטשעלט פון דער פרעסע און שטארק אנגעזעהען ביים קאיזער ווילהעלם.

ער איז א גלענצענדער רעדנער, א שלאגפערטיגער דעבאטער, און ווען ער האט אויך נישט בעוויזען קיין גרויסע גבורות, ווי למשל ביסמארק, האט ער דאך אין דער אייסערען פאליטיק געהאט עטליכע גרויסע ערפאלגע.

אבער אין דער אינערען פאליטיק האט פירסט בילאוו קיין גליק געהאט. ער איז פאר די קאנזערוואטיווען, די ארעליגען אין דייטשלאנד, געבליעבען תמיד א "ליבעראלער בירגער" און ווי ער האט זיך נישט געמענט צושמייכלען צו זיי, האבען זיי צו איהם נישט געהאט

די קריזע אין דייטשלאנד: פירסט בילאוו בעט ביים קאיזער זיין דעמיסיע.

קיין פערטרויען און א-ויסגעקוקט אויף דער געלעגענהייט, איהם אראבצוווארפען פונ'ם בענקעל...

איצט איז זיי דאס געלונגען, זייט לעצטען נאוועמבער האט פירסט בילאוו פערלוירען דעם חן ביים קאיזער. דעמאלט האט מען אים רייכסטאג פערלאנגט, אז דער דייטשער קאיזער זאל אויפהערען צו האלטען עפענטליכע רעדעס און האבען אונטערערדונגען מיט אויסלענדישע צייטונגס-קארעספאנדענטען, וויל דאס מאכט א שלעכטען איינדרוק אין דער וועלט. פירסט בילאוו האט דעמאלט דעם קאיזער נישט גענוג ענערגיש פערטהיידיגט. אדרבה, ער האט ערקלערט, אז ער אליין איז אויך נישט-צופריעדען מיט דעם קאיזער'ס פארנעהמען.

קאיזער ווילהעלם האט דעמאלט אלעס אנגענומען בשתיקה, אבער אין זיין הארץ האט זיך געגען בילאוו געבילדעט א געוויסע פרעמדקייט. און די קאנזערוואטיווען, וועלכע זענען תמיד גענוי אינפארמירט איבער די שטימונג ביים הויף, האבען געזעהן אז איצט די צייט, בילאוו'ן צו שטירצען.

די פערגאנלאסונג דאצו זענען געוועזען די נייע שטייער-פארלאגען. מיט א זעלטענעם עקשנות האבען די קאנזערוואטיווע, פעראייניגט מיט דעם צענטרום און די פוילען, אפגעווארפען אלע אנטרעגע פון דער רעגיערונג און בעשטימט נאר אנדערע שטייער'ן, וועלכע די רעגיערונג קען נישט אקצעפטירען.

פאר פירסט בילאוו איז נישט געבליעבען קיין אנדערער וועג, ווי צוריקצוטרעטען. ער איז געפאהרען קיין קיעל, וואו דער קאיזער האט זיך אויפגעהאלטען, און דארט אויף דעם קאיזער'ס שיף, האט ער געבעטען, דער קאיזער זאל איהם בעפרייען פון אמט...

קאיזער ווילהעלם האט צוגעזאגט, בילאוו זאל נאך דערווייל ווייטער בלייבען, ביז די שטייער-פראגע וועט ווערען ערלעדיגט. אבער בילאוו'ס דעמיסיע איז שוין אזוי ווי אנגענומען. מען שמועסט שוין שטארק וועגען זיין נאכפאלגער.

קאנדידאטען זענען דא עטליכע, צווישען זיי דער שטאט-האלטער פון עלזאס-לאטהרינגען גראף וועדעל, דער ביזהעריגער מיניסטער דעם אינערן באטהמאן-האלוועג, דער באטשאפטער אין טאקיא מומם און דער גענעראל לעווענפעלד. קיין איינציגער פון די קאנדידאטען איז אבער טיכטיגער ווי בילאוו.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א אריגינעל בילד, פארשטעלענדיג דעם מאמענט ווען בילאוו בעט ביים קאיזער זיין דעמיסיע אויף'ן דעק פונ'ם קאיזערליכען יאכט. נעבען קאיזער שטעהט דער קאבינעטס-סעקרעטער וואלענטיני.

אייזענבאהן קאטאסטראפע אין לעמבערג.

אויף דעם לעמבערגער באהן-האף פאדוואמטשע איז פאריגען דאנערסטאג פארגעקומען א שרעקליכע אייזענבאהן-קאטאסטראפע, ביי וועלכער 48 מענשען זענען פערלעצט געווארען.

דער אונפאל איז געשעהען נעגען 11 א זייגער פארמיטאג. אים באנהאף איז געשטאנען א פערזאנען-צוג, גרייט אפצופאהרען קיין טארנאפאל, בראדי און פאדוואלאטשיסק.

אבער נאך איידער דער צוג איז אבגעגאנגען האט מען פונ'ם צענטראל באנהאף ארויסגעלאזט א לאקאמאטיווע אויף דיזעלבע שיענעס.

דער פיהרער פון דער לאקאמאטיווע האט ערשט ביים אריינפאהרען אין באהנהאף דערזעהען דאס ווארנונגס-סיגנאל, אז די ליניע איז נישט פריי, עס איז אבער נישט מעהר געווען מעגליך צו האלטען די לאקאמאטיווע, וועלכע איז מיט פאלער קראפט אריינגעפאהרען אין דעם פערזאנענצוג.

דער לעצטער וואגאן פונ'ם צוג איז צערשטויסען געווארען אויף שטיקליך, בלויז די רעדער זענען געבליבען גאנץ. אויך דער צווייטער וואגען איז שטארק בעשעדיגט געווארען.

א שפיאנאזשע-פראצעס: דער אנגעקלאגטער מידראקיעוויטש.

די צוויי בעשעדיגטע וואגאנס האבען זיך צוערשט אויפגעהויבען אין דער הויך און דערנאך זענען זיי ווידער אראבגעפאלען. די רייזענדע זענען ארויסגעשפרונגען דורך די פענסטער, עטליכע פרויען האבען געחלש'ט פאר שרעק.

ס'איז באלד אנגעקומען א אמבולאטא-ריום פון דער רעטונגס-געזעלשאפט, וועלכער האט פערבונדען די פערלעצטע און פערוואונדעטע. בסך-הכל זענען 48 רייזענדע, דארונטער עטליכע פרויען, פערוואונדעט געווארען.

א האלבע שעה שפעטער איז אנגעקומען פונ'ם צענטראל-באהנהויף א הילפסצוג מיט באהנערצטע, וועלכע האבען זיך גענומען צו פערבינדען די פערלעצטע.

ס'האט געדויערט א היבשע צייט, ביז מען האט דאס געלייזע אבגערוימט, כדי ווידער צו קענען אויפצונעהמען דעם פערקעהר.

די שולד אין דער קאטאסטראפע טרעפט דעם בעטריעבסבעאמטען טרעשניאווסקי, וועלכער האט אבגעלאזט די לאקאמאטיווע, איידער די ליניע איז געווען פריי.

ס'איז באלד אנגעקומען א געריכטליכע קאמיסיע וועלכע האט אויפגענומען א גענוי פראטאקאל. דער פאל וועט נאך האבען א געריכטליך נאכשפיעל.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א אריגינעל בילד פארשטעלענדיג דעם מאמענט פון דער קאטאסטראפע, לויט א שפעציעלער צייכנונג פאר אונזער בלאט.

א שווינדלערישע באנק: דער דירעקטאר הראמאדקא.

נייע קריעגס-ערפינדונגען: די נייע פּעכפּונגס-קאַנאָנע.

די נעמען פון די פערלעצטע זענען: סאַלאַ סאָבעלזאָהן, באַרשטשאַוו. ראַזאַליאַ באַנדאַן סמאַלנאַ, קאַטאַרזינאַ מערינעק, פּיעניק, מיכאַל דומאַ, זבאַראַוו, יוליוס ווראָבלעווסקי מיט פרוי און דריי קינדער, פּאַטאַשור, אינגאַץ פּיק, וויען, מיכאַל פּיטקאַווסקי, קראַסנאַ, אַלעקסאַנדער פּאַנאַרזעלסקי, זאַרוואַרזע, בערל קאַהן, לעמבערג, יאָזעף פּיאַנטקאַווסקי, לעמבערג. האַריסין קרויב, טורליאַוו, היים מעלער, גליניאַני, ליב ווייזענבורג, לעמבערג. אליהו לאַנדוי, לעמבערג. אַננאַ סאַבסקאַ, יאַריטשאַוו. אַננאַ קוראַטש, לעמבערג. יוליאַנאַ דיסטראַן, נאַדוואַרזע. משה קאַהל, לעמבערג. מלכה וויינרעב, לעמבערג. לייב שייבער טאַרנאָפּאָל. אַדאָלף שטאַהל, לעמבערג. יאַן סעגינטאַ, גלינאַ. סעקאַ לופּט, סטרי. מערעזאַ קאַרניעוויטש, קאַזיץ. טאַני גראָס, פּולטין, אַננאַ שפּאַק, באַרשטשאַוו.

די שווערע פערלעצטע האָט מען איבערגעפירט אין שפּיטאָל אַריין. די לייכטע פערלעצטע זענען אַ היים געפאָהרען.

א שפּיאָנאַזשע-פּראָצעס.

פאַר אַ וויענער טריבונאַל קומט ריזע טעג פאָר אַ פּראָצעס קעגען צוויי פּערזאָנען, וואָס שטעהן אין פערדאַכט, אַז זיי האָבען אינ'ם אינטערעסע פון אַ פרעמדער מאַכט (וואַהרשיינליך רוסלאַנד) געטריעבען שפּיאָנאַזשע אין גאַליציען.

געפּאַקט האָט מען די חברה-לייט דורך אַ צופאַל. אם 16 יולי 1908 איז אין לעמבערג פערהאַפטעט געוואָרען אַ געוויסער סטאַניסלאַוו יאַניצקי אינפאָלגע אַן אַנצייגע וועגען בעטרוג. ער איז אָבגעזעסען אַ צייט אין אונטערזוכונג. דערנאָך האָט איהם דאָס געריכט בעפרייט וועגען מאַנגעל אין בעווייזע. אָבער מען האָט איהם איבערגעגעבען דער פּאָליציי, זי זאָל פעסטשטעלען זיין אידענטיטעט, ווייל זיין פערהאַלטען האָט ערעגט אַ געוויסען פערדאַכט.

אין דערזעלבער צייט איז אין קראָקוי פערהאַפטעט געוואָרען אַ געוויסער מיאַדראַקיעוויטש, וועלכער האָט זיך מודה געווען, אַז ער האָט אַ צייט לאַנג געדיענט ביים רוסישען גענעראַלשטאַב אַלס שפּיאָן און דאָרט האָט ער זיך בעקאַנט מיט אַ געוויסען סטאַניסלאַוו יאַניצקי, וועלכער „אַרבייט“ אויך אין דיזען פאַך. די לעמבערגער פּאָליציי איז דאַפון פערשטענדיגט געוואָרען, און איבער יאַניצקי'ן איז פערהענגט געוואָרען אויפ'ס נייע די אונטערזוכונג וועגען שפּיאָנאַזשע. ווען מען האָט זיין פאָטאָגראַפיע איבערגעשיקט קיין קראָקוי, דערקענט דער פּאָליציי-אינספּעקטאָר בראָניסלאַוו קאָרטש, אַז דער פּערזאָן איז אַ געוויסער בראָניסלאַוו דירטש, וועלכער איז שוין אינ'ם יאָהר 1904 פערורטיילט געוואָרען פאַר שפּיאָנאַזשע אויף 18 חדשים קערקער. און איצט האָט זיך שוין אַרויסגעשטעלט די גאַנצע מעשה: נאָכדעם ווי דירטש איז אָבגעזעסען זיין שטראָפע, איז ער געפאָהרען קיין קראָקוי. אינ'ם יאָהר 1906 איז ער דאָ ווידער פערורטיילט געוואָרען וועגען בעטרוג אויף 6 חדשים. אין קרימינאַל בעקענט ער זיך מיט אַ געוויסען מאַציע מאַלאַצינאַ רעסטוראַטאָר אין פּאַראַנין. ער דערצעהלט איהם, אַז ער האָט עפּיס אַ נייע ערפינדונג געמאַכט, מיט וועלכער מען קען בעקומען מיליאָנען, נור עס פעהלען איהם עטליכע הונדערט קראָנען די זאַך אויסצופיהרען. מאַלאַצינאַ פערשפּרעכט איהם דאָס געלד ווען ער וועט זיין אַ שותף צום עסק. דערווייל אָבער זאָל דירטש וואוינען ביי איהם אין פּאַראַנין און אין זיין הויז איינפיהרען עלעקטרישע בעלייכטונג.

נאָכדעם ווי זיי זענען אַרויס פון קרימינאַל, בעזעצט זיך דירטש אין פּאַראַנין, פּאַרעט זיך צוזעשט ביים הויז גלייך ער וויל טאַקי איינפיהרען עלעקטריציטעט, אין דער אמת'ן אָבער פּלענט ער תמיד אַרויסגעהן אין דער אומגעגענד און צייכנען סקיצען פון די מיליטערישע ווערקען און די ראַיאָנע בעפעסטיגונגען. עטליכע מאָל איז ער געפאָהרען קיין לעמבערג, וואו ער האָט אָבגעצייכענט די שאַנצען אַרום דער שטאָדט. דערנאָך האָט ער אַלעם אָבגעפיהרט קיין וואַרשוי.

עס זענען פערהאַנען אַ סך עדות, וואָס בעשטעטיגען דאָס אַלעם און אויך דער צווייטער אַנגעקלאַגטער מיאַדראַקאַוויטש זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער, דירטש, איז געווען אַ שפּיאָן און מיאַדראַקיעוויטש האָט איהם געזאָלט דאַבּיי העלפען.

די פּלענע פון פּאַראַנין זענען מיליטעריש זעהר וויכטיג און דיזע שפּיאָנאַזשע וואָלט געקענט ברענגען עסטרייך גרויסען שאַדען...

איצט שטעהען זיי ביידע פאַר'ן געריכט. מיאַדראַקיעוויטש אַ געבוירענער סערבע, איז זיך אַלעם מודה; דירטש אָבער לייקענט זיך שטיין און ביין. ער דערצעהלט עפּיס פאַנטאַסטישע מעשיות, אַז אַ ענגלישע פירמאַ ניעט איהם 200,000 קראָנען פאַר אַן ערפינדונג. צום בעווייז, אַז ער איז קיין שפּיאָן, בעהויפּטעט ער, אַז ער איז געזעסען אַכט-חדשים אין דער וואַרשויער ציטאַדעלע אונטערן חשד פון אַ רעוואָלוציאָנער — און מיט שווערער מיה איז איהם געלונגען, פון דאָרט בעפרייט צו ווערען.

נאַטירליך זענען די אַלע מעשיות גישט געשטוינען און גישט געפלוינען. און דער פערלויף פון דעם פּראָצעס איז זעהר אינטערעסאַנט.

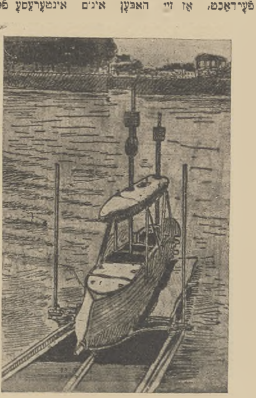

נייע קריעגס-ערפינדונגען: דאָס לענקבאַרע טאָרפּעדאָ.

נייע קריעגס-ערפינדונגען: דער קריעכאַפּאַראַט.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער די פאָטאָגראַפיעס פון די ביידע אַנגעקלאַגטע דירטש און מיאַדראַקיעוויטש.

א סקלאַווין פון דער שעהנהייט.

ביי אַ מאָדערנער פּאַריזער דאַמע איז די שעהנהייט די טהייערסטע זאַך אין דער וועלט. שטענדיג וויל זי זיין שעהן, יונג און פריש און זי שפּאָרט נישט קיין געלד, אבי דאָס צו ערגרייכען.

זי אונטערוואַרפט זיך אויך די גרעסטע פּלאַגערייען און מאַרטערייען, אבי צו בלייבען יונג און שעהן.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער אַ אָריגינעל בילד, פאָרשטעלענדיג אַ פּאַריזער מאָדערנע דאַמע ביים שלאָפען.

דער קאָפּ איז געוויקעלט מיט אַ גומי-מאַסקע אַרום דעם שטערן, האַלז און קין, כדי די הויט זאָל נישט בעקומען קיין פאַלטען און זאָל תמיד בלייבען גלאַט... די שפּיץ פינגער זענען צוזאַמענגעקוועטשט מיט קלאַמערן, כדי זיי זאָלען בלייבען שמאַל און די נעגעל זאָל האָבען אַ גלייכען וואוקס, דער גאַנצער קערפּער איז איינגעשמירט מיט קאָמפּרעסען און צוזאַמענגעשנירט פון אַלע זייטען, כדי צו בלייבען שלאַנק און גראַד...

אט אזוי פערברענגט די סקלאַווין פון דער שעהנהייט איהרע נעכט, כדי ביי טאָג אויסצוזעהען יונג... טאַקי כדאי!

די סקלאַווין פון דער שעהנהייט.

...ר. טאָביאַס אשכנזי.

א יודישער וויצע־בירגער־מייסטער אין לעמבערג.

די יודישע בעפעלקערונג אין לעמבערג, דער הויפּט־שטאָדט פון גאַליציען, מאַכט אוים בערך א דריטעל פון דער איבּ־יגער בעפעלקערונג. לויט די שטייער אַבצאָהלונ־גען פון די יודען בעטהייליגען זיי זיך צו די הכנסות פון דער שטאָדט מיט מעהר ווי מיט א דריטעל, און על־פּי יושר קומט זיי א ענטשפּרעכענדער איינפלוס אויף די געמיינדע־אַנגעלעגענהייטען.

ביז איצט איז זייער רעכט געווען גענוג בעשרענקט. דאס געמיינדע שטאַטוט פון לעמבערג ענטהאַלט געמליך א פּונקט, וואַס שטאַמט פון אַלטע צייטען, אַז 80 פון די 100 געמיינדע־עלטעסטע מוזען זיין קריסטען, ווייל די געמיינדע האט אויך קירכען־ניטער צו פערוואַלטען.

און איבערדעם האבען אין לעמבערג נישט געקענט געווערלט ווערען מעהר ווי 20 יודישע געמיינדע־עלטעסטע. האָטשי לויט זייער צאָהל קומט זיי 33. דעם ענטשפּרע־כענד איז אויך דער איינפלוס פון די יודען אויף דער געמיינדע פערוואַלטונג געוועזען נאָר גערינג. אים מאגיס־טראַט, אין די איבּרינע געמיינדע־עמטער זענען פאַסט גאָר קיין יודישע בעאַמטען נישטאַ און די אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג ווערען נישט ענטשפּרעכענד געשיצט.

שוין א צייט פערלאַנגען די יודען, ווי אויך א טהייל פון די פּריי־זיניגע פאַרטייען, מען זאל דיעזען מיטעלאַלטערליכען פּונקט אין שטאַטוט ענדערן — אָבער אומזיסט... די מאַיאָריטעט פון געמיינדע־ראַטה וויל זיך דאַצו נישט ענטשליעסען. און ווען ס'איז שוין ביי די לעצטע ערגענצונגסוואַהלען פאָרגעקומען, אַז ס'האבען גע־זאַלט געוועהלט ווערען 21 יודען, וואָלט דאך דאס שטאַ־טוט געמוזט ווערען געענדערט. האט אין יודישער קאַנ־דיראַט אין דעם לעצטען מאָמענט צוריקגעצויגען זיין קאַנ־דידאַטור, כדי נישט „אויפצורעגען דאס קריסטליכע פאָלק", און ס'איז אַלעס געבליעבען ביים אַלטען...

ביי דיעזע אומשטענדע איז עס נאך וויכטיגער צו בעצייכנען, אַז דער געמיינדעראַטה פון לעמבערג האט פאָר־גע וואך געוועהלט א יוד, דעם אַדוואָקאַט דר. טאָביאַס אשכנזי, צום דריטען וויצע־בירגערמייסטער.

דר. אשכנזי איז בעקאַנט אַלס איינער פון די טיכטיגסטע אַדוואָקאַטען אין לעמבערג. א זוהן פון א קליינעם יודישען קויפמאַן, האט ער עס א דאַנק פון זיינע בעזונדערע פעהיגקייטען אַלס יוריסט און אַלס פּאָליטיקער דאַצו געבּראַכט, אַז ער איז אין לעמבערג, ביי יודען ווי ביי קריסטען זעהר פּאָפּולער. דר. אשכנזי איז פיהרער פון דער רעפאָרם־פּאַרטיי אים געמיינדע־ראַטה און דורך זיינע אַרבייטען לטובת־הכלל האט ער זיך ערוואָרבען גרויסע פערדיענסטע.

נאך די לעצטע וואַהלען צום געמיינדע־ראַטה איז אויך אויפגעקומען דער געדאַנק מען זאל דעם דר. אשכנזי וועהלען צום וויצעבירגערמייסטער. אבער ביי די פּאַרטיי־פערהעלטניסע אים געמיינדע־ראַטה איז דאס נישט געווען מעגליך, ווייל פון די אנדערע פּאַרטייען האט קיינע נישט געוואלט פערציכטען אויף איהרע „חזקות"...

איבערדעם איז דר. אשכנזי דערווייל געוועהלט געוואָרען אַלס ערשטער דעלעגאַט אים פּרעזידיום פון דער געמיינדע און דאס געמיינדע־שטאַטוט איז געענ־דערט געוואָרען אין דעם זין, אַז אַנשטאַט 2 זאָלען איצט זיין 3 וויצעבירגערמייסטער, כדי פּלאַץ צו מאַכען פאַר דר. אשכנזי.

ס'האט געדויערט א צייט, ביז עס זענען ערלעדיגט געוואָרען אַלע פאָרמאַליטעטען, און פאָריגען דאָנער־שטאָג איז פאָרגעקומען די וואַהל. האָטשי אַלעס איז שוין געווען פון פריהער פעראייבּאַרט און דר. אשכנזי איז געווען ביז צום לעצטען מאָמענט דער איינציגע קאַנ־דידאַט, האבען זיך קורץ פאַר דער וואהל דאס „קאָלאָ־מיעשטשאַנסקי" און די ווישעכפאָלאַקען ענטשלאָסען, אויפ־צושטעלען א קעגענקאַנדידאַט.

ביים ערשטען און ביים צווייטען וואַהלגאַנג האט דר. אשכנזי בלויז בעקומען 42 שטימען פון 86, אַזוי אַז עס האָבען איהם געפעלט 2 שטימען צום רוב. ערשט ביים דריטען וואַהלגאַנג האט ער בעקומען 45 שטימען און איז געוועהלט געוואָרען.

כאַראַקטעריסטיש איז, אַז אויך עטליכע יודישע געמיינדעעלטעסטע האָבען געשטימט געגען דר. אשכנזי...

מיט דער וואהל פונים דר. אשכנזי צום וויצע־בירגערמייסטער האבען די יודען פון לעמבערג בעקומען אַ פעסטערע פּאָזיציע אין דער געמיינדע־פערוואַלטונג און ס'איז צו ערוואַרטען, אַז דר. אשכנזי, וואס זיין בילד ברענגען מיר אין היינטיגער נומער, וועט אויף זיין נייער שטעלע בעקומען דעם ענטשפּרעכענדען איינפלוס אויף די געמיינדע־ענינים און דאַרט איינפיהרען דעם גייסט פון גערעכטיגקייט בנוגע צו דער יודישער בעפעלקערונג.

פּראָפעסאָר דר. קעלנער.

דער אויסערארדענטליכע פּראָפעסאָר אין [illegible] טשערנאָוויצער אוניווערזיטעט, דר. לעאָן קעלנ[illegible] איז פאַר קורצעם פונ'ם קייזער ערנאַנט געוואָרען צים [illegible]ליכען פּראָפעסאָר אין דערזעלבער אוניווערזיטעט.

מערקווירדיג איז די קאַריער פון דיעזער טיכטיגען מאַן, געבוירען אין טאַרנאָוו אם 17 אַפּריל 1859, ביי איינפאַכע יודישע עלטערן, געניעסט ער א שטרענג יודישע ערציעהונג און ביז צום 18 יאָהר זיצט ער אין בית־המדרש ביי דער גמרא. ערשט שפּעטער ווענדעט ער זיך צום שטודיום, בעזוכט דאס ראַבּינער־סעמינאַר אין ברעסלוי, די אוניווערזיטעט אין וויען און ווידמעט זיך דער וויסענ־שאַפטליכען שפּראַכפאָרשונג.

שפּעטער ווערד דר. קעלנער פּראָפעסאָר אין רעאַל־שולע אין טראָפּוי, דאַן דאָצענט פאַר ענגלישער שפּראַכע אין דער וויענער אוניווערזיטעט. זייט 1904 איז ער פּראָפעסאָר פאַר ענגלישער שפּראַכע און פּילאָלאָגיע אין דער טשערנאָוויצער אוניווערזיטעט.

דר. קעלנער איז געווען איינער פון די ערשטע, וואס האבען זיך אַנגעשלאָסען דעם, דר. הערצל נאך זיין אויפטרעטען אַלס שעפּפער פון דעם מאָדערנעם ציוניזמוס. ער האט א מענגע אַרטיקעל געשריעבען וועגען ציוניזמוס און איז אויך אָפט אויפגעטרעטען אַלס רעדנער ביי פערזאַמלונגען. דר. קעלנער האט אויך אַרויסגעגעבען הערצל'ס ציוניסטישע שריפטען און איצט שרייבט ער א ביאָגראַפיע פון דר. הערצל, וועלכע וועט זיין אַ בוך פון גרויסען ווערטה.

אין וויען האט ער געגרינדעט די יודישע טוינבּער האַלע לויט ענגלישען מוסטער, לויט וועלכער ס'זענען שפּעטער אין פיעל גאַליצישע און בוקאָווינישע שטערט עהנליכע אַנשטאַלטען געגרינדעט געוואָרען.

אויך אין טשערנאָוויץ איז דר. קעלנער אַ אייפ־ריגער עוסק בצרכי־הכלל, און ער אינטערעסירט זיך בעזונדערס מיטן גרינדען פון אַ יודישער פאָלקס־ביבליאָ־טהעק, וועלכע די געמיינדע ערעפנעט אין „יודישען הויז".

דר. קעלנער, וואס זיין בילד ברענגען מיר אין היינטיגער נומער, האט אויך אַרויסגעגעבען עטליכע וויכ־טיגע ווערקע אין ענגלישער און דייטשער שפּראַכע.

פּראָפעסאָר דר. לעאָן קעלנער.

...ניטעטס־שטאַציעס אין נ[illegible]ע נויערקע.

דאָן יוסף הנשיא, הערצאָג פון נאַקסאָס

היסטאָרישער ראָמאַן אויס דעם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט

פריי בעארבייטעט נאָך י. ווילרענראַד.

(פינפצעהנטע פאָרטזעצונג). *)

זעכצעהנטעס קאַפּיטעל.

זייט עטליכע חדשים געפינט זיך לעאַנאַראַ קויריני ביי איהרע ברידער אין דער צים־אַנישען פעסטונג פאַמאַגאָסטאַ.

מיט א שווער האַרץ איז זי צו זיי געפאָהרען, וויסענדיג, ווי ברוגז זיי זענען אויף איהר און מיט וואס פאַר אַ זויער פנים זיי וועלען זי בעגריסען.

די קויריני'ס האבען איהר טאַקי נישט נעקענט און נישט געוואָלט פערציַיהען איהר שריט. זען זי האט פער־לאָזט דאס האַלב צערשטערטע שיף און איהרע האַלב־טויטע ברידער און איז אַ־ייבערגעאַנגען רוהיג און געלאַסען צום שונא, נאר ווייל איהר געליעבטער האט זיך דאָרט געפונען...

און טאַקי איבערדעם האבען זיי זי עמפפאַנגען זעהר נישט־פריינדליך און איהר נישט געשפּאָרט קיין פאָרווירפע ווענען איהר פאָרנעהען...

לעאַנאַראַ קויריני האט די פאָרווירפע אָנגענומען שטילשוויַיגענדיג. זי פיהלט זיך אים האַרץ טאַקי שולדיג און בעטראַכט דאס וואס איז מיט איהר אין די לעצטע חדשים געשעהען, אַלס שטראָף פון גאָט דאָפאַר, וואָס זי האט אַזוי שלעכט געהאַנדעלט געגען איה־ע ברידער און געגען איהר פאַטערלאַנד...

אבער ווי פער־ביטער'ם זי זאל נישט זיין, האט זי קיין מינוט פערגעסען אין איהר געליעבטען דאָן יוסף הנשיא און איהר האַרץ זאגט איה־, אז זי וועט איהם נאָך אַמאל זעהען...

די ערשטע וואכען נאָך איהר אנקומען אין פאַמאַגאָסטאַ פערברענגט זי אַליין אין איינזאַם אין איהר צימער, וועלכעס די ברידער האבען איהר אנגעוויזען צום וואהנען. — זעלטען זעלטען אז זי זעהט זיך מיט זיי און וועקסעלט קוים עטליכע ווערטער.

די ברידער זענען אויך כסדר שטאַרק פער־נומען... די הכנות צום קריעג ווערען וואס אַמאל שטאַרקער און יעדען טאג ערוואַרטעט מען דעם שונא...

די ווענעציאַנישע רעפּובליק איז זעהר געשוועכט, איבערהויפּט די עקספּלאָזיע פונ'ם פולווער־טהורם האט געגעבען א שטאַרקען קלאַפּ דער מיליטערישען גרייטשאַפט פון די ווענעציאַנער. אבער זיי האבען נאָר קיין ברירה; ווען די טירקען ווילען דעם קריעג, מוז מען איהם אויפנעהמען און די ווענעציאַנער האפען בלויז, אז די אַנדערע קאַטוילישע מעכטע, שפּאַניען, פּאָרטוגאַל, דער פּאַפּסט א. ז. וו. וועלען נישט לאָזען די קריסטען אין שטיך און וועלען זיי קומען צו הילף אין דער נויטה.

מיט דער צייט האט זיך דאס פער־העלטעניס צווישען לעאַנאַ־א און איה־ע ברידער געבעסער־ט. זי האט פון קאָנסטאַנטינאָפּעל קיין שום ידיעה נישט בעקומען און האט ביסליכווייז אנגעהויבען צו פערליערען די האָפנונג אויף נאַכ־יכטען איבער איהר געליעבטען. זיי ווידער די ברידער, האבען געזעהען איה־ צער, איהר ביטער האַרץ און איהר פער־צווייפלונג און א געפיהל פון רחמנות האט ארומגענומען [illegible] הער־צער...

אין די פריַיע אבענדשטונדען, ווען די קויריני'ס קענען אַהיים־געקומען נאָך זייער גאַנץ־טאָגיגער אַ־בייט וענען זיי אַפט אַריַינגעקומען צו זייער שוועסטער אין צימער, פערברענגען עטליכע שעה אין געשפּ־עכע איבער ווענדיג, איבער דאָ־טיגע בעקאַנטע, איבער ידיעות וועגען בעפאָרשטעהענדען קריעג.

און אַזוי האט לעאַנאַראַ פערלעבט עטליכע חדשים אין פאַמאַגאָסטאַ, צוריקגעצויגען און פאַרגעסען פון דער גאנצער וועלט...

דער טירקישע קריעגסמיניסטער מוסטאַפאַ האט געהאַלטען וואָרט... מיט א געוואַלדיגען שטורם איז ער עטליכע מאל איבערגעפאַלען די פעסטונג ניקאָזיאַ, ביז ס'איז איהם געלונגען, זי צו ערָאבערן. האטשי די ווענע־ציאַנער האבען זיך געוועהרט ווי די לייבען...

ניקאָזיא איז געפאַלען. טויזענדער לייכען האבען בעדעקט איהרע גאַסען, די פעסטונגסמויערן און די טהורע־מעס זענען פערוואַנדעלט געוואָרען אין הויפענס אש, די שטאָלצע פאַלעסטע און הייזער זעהען אויס ווי חורבות...

אין די גאַסען וויטהען אַרום די צעלאָזטע טירקישע זאַלדאַטען ווי די חיות. מוסטאַפאַ, דער אָבערקאָמאַנדאַנט, האט זיי געגעבען די ערלויבניש, צו רויבען און צו פּלינ־דערן, ווי וויַיט זייער האַרץ גליסט... און די טירקען האבען זיך נישט געלאָזט צוויַימאל זאגען: ס'איז קיינער נישט געשוינט געוואָרען, מענער און פרויען, אלטע און קינדער, יונגע לייט און מיידליך, אַלע האט מען געמאַ־דערט, געשענדעט, געפּיַיניגט מיט די שרעקליכסטע עינויים, כדי זיי זאלען אויסזאָגען, וואו ס'איז בעהאַלטען זייער פער־מעגען...

עטליכע טעג און עטליכע נעכט האט געדויערט דיעזער ווילדער טאַנץ און ערשט ווען ס'איז שוין פון דער האַרליכער שטאָדט נישט מעהר געבליעבען, ווי א הויפען שטיינער, בעשמוצט מיט מענשענבלוט, האט מוסטאַפאַ ארויסגעגעבען דעם בעפעהל, אז איצט זאל די אַרמעע זיך אומקעה־ען און ציהן ווענדען צו דער פעסטונג פאַמאַגאָסטאַ.

די טירקישע זאַלדאַטען האבען דיעזען בעפעהל בעגריסט מיט גרויס פריידע, אין דער האָפנונג, אז אויך אין פאַמאַגאָסטאַ וועלען זיי געפינען גענוג געלד, איינצו־זעטיגען זייער תאוה, און גענוג בלוט, צו שטילען דעם דורשט פון זייער רציחה...

די ידיעה, אז ניקאָזיא איז געפאַלען, איז באַלד אנגעקומען אין פאַמאַגאָסטאַ, פערבריַיטענדיג א שרעקען איבער אלע בעוואָהנער. די פעסטונג איז צוואַר גענוג שטאַרק און פערפּינט איבער 10.000 גוט בעוואָפנעטע זאַלדאַטען.

אבער עסענוואַ־ג איז דאָרט פאַרהאַנען נאר קנאַפּ און די שטאָדט צעהלט 25,000 איינוואָהנער, דאָ־ונטער מעהר ווי די העלפט פרויען און קינדער, וועלכע קענען אים נויטהפאַל נאר נישט העלפען, אדרבה נאָך פאַלען צו לאַסט דער מעגליכען בעפעלקערונג ביי דער פערטהיַי־דיגונג פון דער שטאָדט.

די ווענעציאַנישע קריעגספיה־ער האבען איבערדעם אבגעהאַלטען א בעראַטהונג, וואס ס'איז צו טהון.

דער קאָמאַנדאַנט פון דער פעסטונג שטעלט דעם אנטראַג, אז אַזוי ווי די פעסטונג פאַמאַגאָסטאַ איז די איינציגע וואס פער־שליעסט די טירקען דעם וועג צו דעם איבריגען טהייל פון דער אינזעל, און איבערדעם איז עס זעהר וויכטיג, זי זאל זיך האַלטען ווי לאנג ס'איז נאָר מעגליך. אפשר וועט דערווייל אנקומען הילף פון ווענעדיג אדער פון די אנדערע קאַטוילישע לענדער. מוז אַלעס ווערען אנגעווענדעט, די פעסטונג זאל זיך האַלטען און ס'זענען צוריקצוויַיזען אלע טירקישע פערלאַקונגען וועגען א פריַיוויליגער אונטערוואַרפונג.

די געברידער קויריני, וועלכע האבען געהאַט דאס קאָמאַנ־א איבער דעם טהייל פון ווענעציאַנישען מיליטער וואס קעמפפט ביי פאַמאַגאָסטאַ, זענען געווען איינשטימיג מיט דער מיינונג, און אויך אלע איבריגע אָפיציערע האַבען צוגעשטימט.

— מיר זענען, ווי איך זעה, אלע איינשטימיג — זאגט דאַרויף דער קאָמאַנדאַנט — מיר מוזען די פעסטונג האַלטען ווי וויַיט מיר וועלען נאר קענען! איך האב אויך נישט אנדער־ש ערוואַרטעט און איבערדעם בין איך זיכער, אז מיַינע קאָלעגען וועלען אויך אָנגעהמען מיין וויַיטערען פּלאַן, האטשי ער וועט פון זיי פאָ־דער־ן זעהר שווערע קרבנות!...

דיעזע ווערטער פונ'ם קאָמאַנדאַנט רופען אַ־ויס א שטאַרקע איבערראַשונג. דאס ערנסט, מיט וועלכען ער רעדט, בעווייזט אז עס האַנדעלט זיך וועגען עפּיס זעהר וויכטיגעס... א מינוט לאנג שוויַיגען אַלע שטיל...

דער יונגערער קויריני איז דער ערשטער, וואס פאַסט זיך און זאגט:

— קרבנות? דאס איז דאָך א זעלבסטפערשטענד־ליכע זאַך, אז יעדער פון אונז איז גרייט, זיך מקריב צו זיין פאַר דעם גליק פון אונזער הייליג פאַטערלאַנד!

— איך ווייס, איך ווייס — אינטערבריכט איהם דער קאָמאַנדאַנט — איך מיין אָבער נישט דאס לעבען פון אונז אַליין! מיר אלס זאַלדאַטען זענען דאָך דאַצו בעשטימט, אים נויטהפאַל צו אָפּפערן אונזער לעבען! איך מיין עפּיס אנדערעס...

— דהיינו? — פ־עגען די אָפיציער־ע.

— הער־ט מיך אוים ליעבע פריינד! — זאגט דער קאָמאַנדאַנט מיט ער־נסט — ווי מי־ר איז בעקאַנט, וועט דאָס עסענוואַ־ג וואס מיר בעזיצען, קוים אויסרייכען אויף עטליכע וואָכען, אויב די גאַנצע בעפעלקערונג פון פאַמאַגאָסטאַ זאל זיך דאָפון ערנעהרען... אונזער פעסטונג איז גענוג שטאַרק און אויך אונזער מוטה איז נישט גע־שוואַכט. מיר זאלען קענען טראָטצען דעם איבערמוטה פון די ווילדע טירקען, האטשי זיי זענען פיעל מעה־ אין צאָהל פון אונז... אבער ווען דער הונגער וועט אונז פּלאָגען, רעמילט וועלען מיר ווערען אויס גבורים און אונזער גאַנצער העלדענמוטה וועט צערינען ווערען!...

מיר קענען אויך נישט רעכענען אויף באַלדיגע הילף; עס וועט נאָך בוודאי דויערן א צייט, ביז ווענע־דיג וועט קענען צושיקען אהער פריש מיליטער. אָרער ביז די קאַטויל־שע מעכטע וועלען זיך ענטשליעסען, זיך פאַר אונז אנצונעהמען...

איבערדעם איז מיין עצה, אז מיר האבען נישט קיין אַנדערע ברירה, ווי צו זיך נרויזאַם נעמען אונזערע פרויען און קינדער און מיר מוזען זיי אַרויסשיקען פון דער שטאָדט...

— וואס? — אונטערברעכען איהם אלע אַנוועזענדע זעהר־ש־אָקען — וואס? אַרויסשיקען די פרויען און קינדער, כדי זיי זאלען פאַלען אין די הענד פון די ווילדע טירקען און פערקויפט ווערען פאַר סקלאַווען!... דאס איז דאָך א אונמענשליכע זאַך!...

— איך וויַיס דאס גאַנץ גוט ווי איהר — ענט־פערט דער קאָמאַנדאַנט — אבער האט איהר נישט געהערט, וואָס ס'איז געשעהען אין ניקאָזיא? האט עס עפּיס געהאָלפען די דאָרטיגע פרויען און קינדער, וואָס זיי זענען געבליעבען אין שטאָדט אונטער'ן שוץ פון אונזערע זאַל־דאַטען? ניין! די פעסטונג איז געפאַלען, די זאַלדאַטען זענען געפאַלען און די ווייבער מיט די קינדער זענען אויך נישט פער־שוינט געוואָ־ען!

ווען מיר וועלען די פ־ויען און די קינדער איבער־לאָזען אין שטאָדט, וועלען מיר זיך מוזען באַלד אונטער־געבען די טירקען, ווען דער הונגער וועט אונז פּלאָגען! שיקען מיר זיי אבער אַ־ויס, וועלען מיר זיך קענען האַל־טען דריי מאל אַזוי לאנג און אפשר וועט דע־ווייל אנ־קומען שטיצע פאַר אונז? איבערלעגט אייך מיַינע ווער־טער און ענטשיידעט לויט אייער פערשטאַנד!

*) נייע אבאָנענטען ערהאַלטען די פריהעריגע פאָרטזעצונגען אויף פערלאַנגען גראַטיס צוגעשיקט.

א צייט לאַנג האָבען די אָפּיציערע זיך מתוכח געווען איבער דעם פּלאַן; די מייסטע פֿון זיי האָבען צו־ערשט נאָר נישט געוואָלט הערען פֿון אזא אכזריות. פֿון אזא נ־וויאומער זאַך... אבער שליעסליך האָבען זיי דאָך איינגעזעהען, אז קיין אַנדערע ברירה איז פאַר זיי נישטא און מיט טרעהרען אין די אויגען האָבען זיי צוגעשטימט דעם שרעקליכען פּלאַן...

נאָר אַזוי פֿיעל האט מען אויסגענומען, אַז יעדע פֿאַמיליע זאל האָבען דאס רעכט, איבערצולאָזען איין פֿרוי ארער אַיין קינד אין שטאדט...

* * *

אַם זעלבען אבענד זענען די ברידער קוריני אַהיים געקומען און געזעגענט זייער שוועסטער די ידיעה איבער דעם בעשלוס וועלכען דער קריעגסראַטה האט געפאסט!...

— דו, לעאנא־א, ברויכסט דיך אָבער נישט זאר־גען — האָבען זי צוגעפּינט — דו וועסט זיין פֿון די, וואס בלייבען אין שטאדט...

— איך דאנק אייך זעהר פאַר אייער גוטע — ענטפֿערט דאס מעדכען ענטשלאָסען — אבער איך וויל דא נישט בלייבען! דאס, וואס וועט געשעהען מיט טויזענדער פֿרויען און מעדכען, זאל אויך מיט מיר געשעהען... איך וויל נישט זיין קיין אויסנאהמע!...

די ברידער קוריני פּרובען זי איבערצורעדען, אבער ס'העלפט נישט... לעאנא־א איז ענטשלאָסען און ביי איהר עקשנות זענען אַלע טענות אומזיסט...

אין דעם מאמענט, ווען זי האט געהערט די שרעקליכע ידיעה, ערוועקט זיך פּלוצים אין איהר האַרץ ווידער די האָפֿענונג, אז דאָרט אין דרויסען פאר די מויערן פֿון דער שטאדט, וועט זי אפשר קענען עפּיס הערען איבער איהר געליעבטען, דון יוסף הנשיא. און זי זעצט זיך פֿרייוויליג אויס דער געפֿאַהר, פֿער־קויפט צו ווערען פאַר אַ סקלאווין, אַבי עפּיס געוואהר צו ווערען איבער איהם.

און זי פֿיהרט טאַקי אויס... דעם דריטען טאג נאָך דעם שווערען ענטשלוס פֿערלאזט זי צוזאַמען מיט עטליכע טויזענד פֿרויען, אַלטע מענער און קינדער די מויערן פֿון דער פֿעסטונג פֿאַמאַגוסטאַ.

(פֿאָרטזעצונג קומט).

„אונשטערבליך"

(א כינעזיש מעשה'לע)

בעהאַלטענדיג אין זיין לאַבאָראַטאָריום אין אַ קעלער פון טיען־טסין איז דער געלעהרטער מאַן, דער מאַנדאַרין טשענג־קי־מינג געזעסען טיעף פֿערטראַכט מיט אַ שטיקעל אייזען אין האנד.

און טשענג־קי־מינג האט זיך אין גאַנצען אבגע־זונדערט פֿון מענשען. ער וואלט אין זיין לאַבאָראַטאָריום געוויס אויסגעגאַנגען פֿון הונגער ווען מאַנכע נאָהענטע קרובים וועלכע האבען געוואוסט פֿון זיין אַבגעזאָנדערט־קייט וואלטען איהם נישט אַריינגעוואָרפֿען דורך אַ פֿענסטערל. פֿון צייט צו צייט, עפּעס צו עסען און אַ פלאַש וואַסער. אבער דער פֿערטראַכטער טשענג־קי־מינג האט זיך אויך גאנץ ווייניג געקימערט וועגען עסען, און ער האָט דערפֿון געברויכט בלויז זיין נשמה צו דערהאַל־טען. ער האט נור געטראַכט פֿון איין זאַך: ווי אזוי צו דערגעהן די גרויסע געהיימניסע צו קענען פֿערוואַנדלען יעדע שטיקעל אייזען אדער אנדערע פּראָסטע מעטאַלען אין גאָלד. אין גין־גאָלד.

עס זענען אזוי פאריבער מאנאטען און יאָהרען. און טשאַנג־קי־מינג האט אַלץ געהאלטען אין איין טראַכטען, אין איין קלעהרען, ביז אַ געוויסען טאג ווען ער האט פּלוצלונג געגעבען אַ שפּרונג פון פֿרייד און אויסגעשריען:

— ענדליך, ענדליך, איך האב געפֿונען דעם סעקרעט וואָס איך האב לאַנג געזוכט צו קאָנען פֿער־וואַנדלען פּראָסטע מעטאַל. אין גאָלד. איך דאַנק דיר גרויסער קאָנפֿוציוס וואס דו האסט מיר געהאָלפען געפֿונען דאס וואס איך האב שוין פֿינף און צוואנציג יאהר געזוכט.

און טשענג־קי־מינג האט זיך גענומען א שטעל אויף זיינע שוואכע פיס מיט בעגייסטערונג. יעצט אז ער קען פֿערוואַנדלען פּראָסטע מעטאַלען אין די טהייערסטע גאָלד, וועט ער ענדליך קענען אַרויסקריכען פֿון זיין פינסטערן לאַבאָראַטאָריום און צו לעבען, געניסען פֿון זיין רייכטהום, זיך זעטיגען מיט עולם הזה פֿון וועלכע האט זיך צוריק געהאַלטען אזא לאַנגע צייט. ער וועט אויך האָבען כבוד און גדולה. דען ווען דער קייזער טשון וועט הערען פֿון זיין ענטדעקונג וועט ער איהם געוויס שיקען רופען אין זיין פּאלאַסט פֿון העלפֿאַנדביין, און די גרעסטע אַקאַדעמיע פון פּעקינג, דער אינסטיטוט האַנ־לין, וועט איהם געבען א גרויסע דעקאראַציאָן. ווער ווייס אויב ער וועט נישט קריגען די ערלויבניס צו טראַגען דעם פּאַווישען פֿעדער אויפ'ן קאפּ, און דעם געלען יאַק אויפ'ן קערפּער?

אַזוי האט טשענג־קי־מינג פאַנטאַזירט צו זיך אַליין וועהרענד ער האט ביי יעדע מינוט אַליץ געמאַכט מיט ערפאלג אן אנדער פּראָבע צו פֿערוואַנדלען אייזען און בלעך אין גאָלד. ווי ער איז געווען לוסטיג און זיין האַרץ אנגעפילט מיט גליק, האבען זיינע אויגען פּלוצלונג גע־וואָרפען אַ בליק אויף זיין לאַנג באָרד. און ער האט באַמערקט צום ערשטען מאָל אז דורך דעם וואָלד שוואַרצע האָאר פֿון זיין באָרד האבען זיך שוין דורכגעשליינגעלט איינציגע זילבערנע פעדים. וואָס זעהט ער? וואַרטענדיג אויף גליקען איז ער דערווייל געוואָרען אַלט, מיט גראָע האָר!

און טשענג־קי־מינג האט אויף גיך געשלאָסען זיינע אויגען אום נישט צו זעהן זיינע ערשטע גראָע האָר. די ערשטע סטאַציאָן פֿון אַלטקייט וואס ווינקט צום קבר. אבער וועהרענד ער האט אַזוי געהאַלטען זיינע אויגען געשלאָסען, האט ער זיך ווידער פֿערטראַכט אז צו דיעזע גרויסע ערפינדונג וואס ער האט שוין דער־גרייכט, מוז ער ערשט ווידער אנפאַנגען זוכען אַ נייע ערפינדונג — ווי צו בלייבען אונשטערבליך. וואס טויג גאָלד מיט גדולה, ווען די אַלטקייט נעהט זיך איהר וועג און הייסט באַלד מאַכען פּלאַץ פֿיר אַן אַנדער'ן? וואס טויג רייכטום ווען אַלטקייט פֿיהרט איהר בוכהאַלטעריע אויפ'ן פנים אין קנייטשען שפּראַך?

— אָה ניין — האט ער געזיפצט — איך געה נישט אַרויס פֿון דיזען לאַבאָראַטאָריום ביז איך געפֿין נישט אויס דעם סוד פֿון אונשטערבליכקייט.

פּלוצלונג אונטער א מערקווירדיגע העכערע קראַפט האט טשענג־קי־מינג זיך געפֿיהלט זינקען טיעפער פּונקט ווי ער וואלט געפֿאַלען אין אַ בערגונג. צוערשט האט ער בעגעגענט אין פֿאַלען שוואַרצע בערג, פינסטערע וואַל־דען. דראַגאָנען מיט אויגען פֿון פֿייער און באַלד האט ער אנגעפאנגען זעהן בלויע שטריכען, שטראַמען ליכט. וואונדערשענע יענגענפאַנגענס. בערג זילבער ווייסע ביז עס איז געוואָרען עבט ליכטיג און ער האט געזעהן אז ער איז פֿערוואָרפען געוואָרען ערגעץ אין א וואונדערבאַרע לאַנד וואו בלומען וואַקסען אונטער זיינע פיס. ער זעהט זיי וואַקסען! אויסער די בלומען האט דאָרט אלעס אויסגעזעהן עפּיס אַזוי אַלט, אזוי משונה'דיג גרויס. די גראָז זענען הונדערט פוס הויך, און די ביימער אזוי הויך אז זיי האָבען זיך פֿערלאָרען אין די וואָל־קענס.

וועהרענד טשענג־קי־מינג האט בעוואונדערט די געגענד, איז צו איהם צוגעקומען אַן אַלטער מאַן מיט אַ זילבער ווייסע באָרד און האט אויך צו איהם געזאָגט:

— זענט מיר בעגריסט, יונגער פֿרעמדער; האט רחמנות אויף אַן אַלטען מאַן וועלכער איז שוין איינציגע טויזענד יאהר אַלט און לאַנגווייליגט זיך. האט רחמנות אויף מיר, איך לאַנגווייליג זיך אויך שרעקליך, זעהר שרעקליך.

— איך קען זעהן אויף אייער פנים אַז איהר זענט נישט גליקליך — האט טשענג־קי־מינג געענטפֿערט.

— ווי קען איך זיין גליקליך? — האט דער זקן געזיפצט — ווי קען איך רעדען פֿון גליק. דא אין דעם לאַנד פֿון אונשטערבליכקייט? ניין ניין, נישט דא איז דער פּלאַץ פֿון לוסטיגקייט. עס איז שוין עטליכע צעהנדליגע טויזענד יאהרען זייט איך בין געבוירען געוואָרען אין דיזע לאַנד וואו מען שטאַרבט נישט. און זייט א צעהנדליגע טויזענד יאהר בין איך נאך כמעט א יונגער מאַן אין דיזען לאַנד פֿון אונשטערבליכע. אך מיין פֿריינד! עס איז נישטא קיין ערגערע זאַך. עס איז נישטא קיין ערגערע שטראָף ווי צו זיין פֿערורטיילט צו לעבען אייביג און קיין מאָל נישט שטאַרבען!

און דער אַלטער מאַן האט זיך רעדווייטערט מיט א גרויסען געשריי. דער מאַנדאַרינער בעגעגענט נאָך אנדערע זקנים, מענער און פֿרויען, וועלכע האבען קיין וואָרט געפֿונען וואס צו זאָגען, בלויז זיי האָבען זיך אַלע געלאַנגווייליגט און געגעצט און זיך געלאַנגווייליגט. טשענג־קי־מינג האט אנגעפאַנגען זיי ערקלערען אז זיי קענען פֿערברענגען זייער צייט אין נייע אונטער־האַלטונגען אין שרייבען ביכער, אין פֿערפאַסען לידער, עס אַליין זינגען און שפּיעלען, אין אויפֿפֿיהרען דראַמאַס און וואס וואס נישט! אבער, איינער פֿון די אונשטערבליכע האט איהם אויך אבגעהאַקט אין מיטען און צו איהם געזאָגט:

— נאַרישער מענש! פֿון וועלכען לאַנד שטאַמט איהר דען אַליין אז איהר זייט אזוי אונוויסענד? פֿון וועלכע ריין איז דען געקנעפּטען אייערע געהירען אז איהר רעדט אזוי נאַריש? איהר דאַרפט וויסען אז עס איז גאָרנישט אזא שעהנע זאַך פֿאַר'ן אויג. פֿאַר'ן אויער פֿיר אַלע אברים — וואס מיר האָבען דא נישט, אבער זיך זעטיגען מיט פֿערגעניגען אַזוי פיעל צעהנדליגע טויזענדע יאהר, דאס מוז ענדליך נמאס ווערען. מיר קענען דא אַלע חכמות. מיר זענען אַלע בעקאַנט מיט אַלערליי וואונדערבאַרע געהיימניסע. א חוץ איינער איין געהיימניס וואס מיר קענען נישט דערגעהן, און דאס מאַכט אונז אונגליקליך.

— וועלכע געהיימניס מיינט איהר דען? — האט דער מאַנדאַרין געפֿרעגט — וועלכע איז די געהיימניס וואס איהר קענט נישט דערגעהן?

— מיר קענען לײַדער נישט שטאַרבען! — האט געענטפערט איינער פֿון די זקנים — און דערום ליידען מיר אזוי פיעל פֿון זאַטקייט אין אַלעס, און מיר לאַנגווייליגען זיך. אך, ווען מיר וואָלטען געוואוסט ווי צו שטאַרבען!

און דער מאַנדאַרין האט ווידער זיך געפֿיהלט פֿאַלען דורך פינסטערע בערג, און ער האט אויך פּלוצלונג ערוואַכט פֿון זיין הינטער־פּלעט אין לאַבאָראַטאָריום.

טשענג־קי־מינג האט אויסגעווישט די אויגען, האט זיך אַרומגעקוקט פֿון אַלע זייטען, האט גענומען א שלײַדער פֿון זיין טיש די גאָלד מיט די אַנדערע מעטאַלען, און ער האט אויסגעשריען מיט אַ געלעכטער:

— גאָלד. עולם־הזה, גדולה, אינשטערבליכקייט

— איהר אַלע זענט אויך נישט מעהר ווי אַ חלום'ס חלום!

ססבטיון.

פרייטאג צו־נאכט.

(פֿון קינדער פּסיכאָלאָגיע.)

פֿון אברהם רייזען.

די ערנסטע נאַכט איז ביי מיר געווען פֿרייטאָג צו־נאַכטס.

די פֿרייטאָג־צונאַכטס'דיגע וועטשערע איז גוט. לאָקשען האב איך ליעב. ווער רעדט, אַז די מאַמע קאָכט נאָך לאָקשען מיט בעבליך איז וואויל ווי די וועלט! פֿיש דערמאַן איך נישט. פֿיש איז געווען

ביי אונז טייער און מיר פרעגען זיך בעגעהן מיט נע־האקטען הערינג מיט עסיג — אויך נישט שלעכט! נאך לאקשען קומט א שטיקעל פלייש. א קליין שטי־קעלע, אבער, אז מען עסט דאס ווי א מענש, נישט נעחאפט און מען טונקט נאך אין זאלץ — ציהט דאס שטיקעלע פלייש א צוויי־דריי מינוט און עס צונעהט זיך איבער אלע גליעדער. נאך פלייש קומט צימעס און צימעס איז דוקא פון דער פולער האנד. מיין מאמע האנדעלט מיט די שטערטילשע מאטעריגס, וואס האבען נער־טנער פון גרינס און איין טאטערקע, וואס רעדט יודיש ווי א יודיש קינד, ברענגט אלע דאנערשטאג א נאנצען קארב מעהרען, סיי זומער, סיי ווינטער. א טא־טערקע, אבער א גוטע! איך האב די טאטערקע אמת ליעב, מיר ניעט זי בעזונדער א מעהרען. „שייל אב און מאך א ברכה!" איהר לשון! אלזא, איז צימעס פרייטאג צו־נאכט פון דער פולער האנד. איך, א קליין־יונגעל, וואס בעקום אלץ אין א קליין שיסעלע, א שליש און אפשר א פיערטעל פון דער עלטערער שוועסטער, — עס צימעס גלייך מיט אלעמען — פון דער גרויסער שיסעל... און אז איך הער אויף, הייסט די מאמע עסען נאך. איך פאלג זי אבער נישט. מיר ווערד נמאס דער טיש און וויל זיך שוין ארויסרוקען. הייסט מען מיר אבער בענשען. און בענשען בין איך זיך מודה איז מיר דער טויט. און נור דערפאר ווייל איך מוז. ווייל מען הייסט. איך האב א מאדנע טבע; וואס מען הייסט מיר ווילט זיך מיר נישט טהון. אז קיינער איז, למשל, נישטא אין שטוב אמאל, קען איך אליין נעהמען א סידור און אויסזינגען דעם גאנצען שבת׳דיגען און יום־טוב׳דיגען דאווינען, איך האב אייגענטליך ליעב צו דאווינען און בענשען. נור ווען? אז מען הייסט נישט! מילא בלייב איך זיצען און ווארט ביז מען הויבט אן בענשען. איך שאקעל אויך מיט די ליפען. ס׳הייסט איך בין א למדן און קען אויסענזוועניג... מיינע שונאים זאלען אבער אזוי לעבען, ווי איך קען אויסענוועניג. איך שאקעל מיט די ליפען נאר „ובא לציון"... כּין איך הייסט עס בדלות!...

אבנעבענשט, — גיעב איך א קוק אויף דער וואנד, וואו עס העננט דער אלטער וואנד־זייגער. א זיי־גער א זקן, וואס הוסט פּיים „שלאגען" ממש ווי א מענש, און פאלט אלע כאנטאג און דאנערשטאג אין חלשות — איך גיעב א קוק אויפ׳ן דאזינען זייגער — ערשט ס׳איז פונקט א פיערטעל [illegible] זיעבען, און א פיערטעל שעה שפעטינג ער זיך [illegible] איז הייסט עס האלב זיעבען. די מאמע הייסט [illegible] עלטערער שוועסטער מאכען די בעטען.

ס׳הייסט: מען דארף געהן באלד שלאפען: [illegible] שבת.

— א דאנק גאט פאר׳ן שבת! זאגט די מאמע פרום און איך בין דאן א שונא דער מאמען, נאט און דעם דאזיגען שבת...

מיין שוועסטער הויבט אן מאכען די בעטען. איך קוק דארויף און קלער: וואס וואלטען די דאזיגע מענ־שען נור געשלאפען! איך דערמאן מיך אבער, אז זיי הארעוועז טאקי. די מאמע האט נעהאט א וואך פון ארבייט, א געבעק ברויט געבאקען. א „וועשי" נעהאט און נאך ארבייט. מיין מאמע איז א שוואכע יודענע. זי הוסט! זי האט א סך קנייטשען אויפ׳ן פנים און איהרע האר זענען שוין ערטער־ווייז בעזילבערט. זי זיפצט א מאל דארויף. ווען זי גיעט א קוק אין דעם קליינעם שפיגעלע... דער טאטע איז די וואך אויף צוויי ירידים געווען, געקויפט עפּים א מין תבואה. וואס איך קען נישט אויסרעדען דעם נאמען דערפון און האט עס א גאנצע וואך געשאטען [illegible] זאק אין צו[illegible]טען, פון צווייטען אין דריטען און געמישט עס מיט נאך א מין תבואה, אזוי ווי האבער, אבער נישט קיין האבער... ער פלעגט העבען די זעק. כדי איינצוטרייסלען זיי, עס זאל מעהר אריין און פלעגט נאכרעם מיט דער פאלע פון זיין סורד־רעט ווישען דעם שווייס. אוי האב איך אויף איהם דעמילט רחמנות געהאט. איך בין צוגעגאנגען צו איהם נאר נאהנט און געוואלט העלפען האט ער מיט רציחה אויפגעהויבען דעם פוס, זיך פערמאסטען מיט׳ן פוס

מאקי אין מיין בייכעל, האט אבער נישט געטראפען און האט נור א געשריי געטהון: געהסט אריין אין שטוב, ווארום איך ממית דיך... די שוועסטער זיצט אויך א גאנצע וואך נישט לעדיג. אוראי ווילען זיי שלאפען.

אבער וואס בין איך שולדיג? איך בין א יונגעל פון 8—9 יאהר. אויסער פון חדר ווייס איך פון קיין ארבייט נישט. אין חדר איז אבער זעהר גרינג. א קעפיל האב איך א גוט׳ס. בשעת די איבריגע תלמידים דארפען נאך זיצען אין הזר׳ן די שווערע טייטש־ווערטער פון איוב, זיץ איך נאר לעדיג. איך ווייס אלע טייטש־ווערטער — פון איינמאל! דער רבי ווייסט, אז איך ווייס און ער האט פאר מיר טאקי דרך־ארץ...

שלאפען! ווי קום איך צו וועלען שלאפען? אפילו אין מיטען וואך, אז מען לעגט זיך ביי אונז 11 א זייגער שלאפען, וואלט איך אויך נאך געזעסען, בפרט האלב זיעבען. נור מען מוז געהן: די ליכט לעשען זיך אויס, איינס האט זיך שוין אויסגעלאשען. דאס צווייטע גוס׳ט, דאס דריטע ראנגעלט זיך נאך און דאס פיערטע וואס איז געווען דאס גרעסטע האט נאך א שטיקעלע חלב. אבער באלד, באלד געהט עס אויך אויס..

זיי ליעגען שוין... דער טאטע הראפעט שוין, איך אייל מיך אויך אויסצוטהון, דאס פיערטע ליכט דאס גרעסטע האלט שוין ביים פערלאשען ווערען... איך האב אזוי מורא אז דאס לעצטע ליכט נעהמט אויס און עס ווערד פינסטער... איך דערמאן זיך אן מיין קליין ברי־דער׳ל יאקעלע, וואס איז געשטארבען און מיר דאכט זיך, אז אט שטעהט ער געבען קאמאר און לאכט... (ער איז שטענדיג געווען א לאכענדינער!).

פול פחד לעג איך מיך אויף דער באנק וואס איז מיין געלעגער. אויסגעבעט האט מיר די שוועסטער אפי ווי — אויף דער באנק א פאר ווייבערישער קליי־דער, אויף די קליידלעך א גראב לייוועגטען ליילעך און אין ווינקעל א קישעלע. דאס קישעלע האט נישט קיין אויבערשטעס ציכעל (עס טריקענט זיך אויפ׳ן בוידעם!) פליהט מיר אריין א פערעריל אין נאז און איך העב אן ניעסען, די מאמע צודרעכעט זיך און פליסטערט: ווער איז דא־ט? עס ווערד מיר פרעהליכער: איך הער א מענשליך־קול... די מאמע שלאפט אבער צוריק איין, דער טאטע הערט שוין אויף צו חראפען.

שטיל!!

א ווייס פערעריל פון מיין קישעלע שוועבט אין דער הויך, איך ווייס זיכער, אז דאס איז נישט מעהר ווי א פעדעריל, אבער טראכטען טראכט איך פון מיין ברידעריל׳ס נשמה׳לע. דאס פעדעריל איז זיין נשמה׳לע — א ווייסענקע, און זי קומט צו אונז אין שטוב...

עס ווערד מיר היים.

איך מאך צו פעסט די אויגען, אבער דאס פע־דעריל ווערד נאך ווייסער און גרעסער, די מורא וואקסט און שלאפען קען איך נישט...

בכל־מכל־כל.

(ויהי אחרי הבחירות — גם זו לטובה — א מעשה מיט אנטי־סעמיטיזמוס — דער האנדעל צווישען דאבאשינסקי און סקאר־בעק — די וואהלען אין באסניען — אשכנזים און ספרדים — וואהל מאכט קוואל).

ויהי אחרי־הבחירות.

יעדער „ויהי" איז א צרה און אויך די וואהלען צום רייכסראט, וואס זענען פארגעקומען פארינע וואך ביי אונז אין גאליציען, זענען פאר אונז יודען א שטי־קעל צרה... א שטיקעל, בלויז א שטיקעל — גם זו לטובה!

אין בויבעריק־ראזדאל־זידאטשאוו־בורשטין איז גע־וועהלט געווארען ביעשארעצקי, דער קאנדידאט פון דער פוילישער „ראדא נאראדאווא" איז ארוים מיט באלד א צוויי־דריטעלדינגען רוב . . . איבער פיער־טויזענד שטימען האט ביעשארעצקי בעקומען, וועהרענד דר. ציפפער האט בעקומען קוים 1400!...

אבער, ווי געזאגט, די צ־ה איז בלויז א קליינע... די יודישע וועהלער אין אלע שטעדטליך, וואס געהערען צום וואהלבעצירק, האבען געשטימט פאר׳ן יודישען קאנדידאט... דעם אויסשלאג האבען בלויז געגעבען די דערפער, וואו די וואהלען זענען „געמאכט" געווא־רען לויט דעם בעקאנטען מנהג... די יודישע וועהלער הא־בען זיך דאסמאל נישט געלאזט פערפיה־ען דורך צוזא־געכצער פון געוויסע בעלי־טובות, זיי האבען זיך נישט דערשראקען פאר די סטראשונקעס פון געוויסע „גוטע פריינד", ס׳האט אויך נישט געהאלפען דער „ווארמער־אפעל" פון די „מחזיקי הדת" פאר ביעשארעצקי׳ן... די יודישע וועהלער האבען אוועקגעלעגט זייערע פריוואטע טענות וועגען „ציוניסטיש אדער נישט־ציוניסטיש", און האבען צום גרעסטען טייל פעראייניגט זייערע שטימען אויף דעם יודישען קאנדידאט!

אינ׳ם וואהלבעצירק סאמבאר־גראדעק איז נישט אויפגעשטעלט קיין יודישער קאנדידאט. דער רוב יודישע וועהלער האט געשטימט פאר׳ן רעמאקראט דר. דאבא־שינסקי... אבער די וואהל האט נישט געבראכט קיין שום רעזולטאט, ס׳בעדארף זיין א שטיכוואהל...

נו, מילא, אייגענטליך נעהמט די זאך די יודען נישט מעהר אן ווי די אנדערע וועהלער, ביי דער שטיכוואהל וועט א יעדער שטימען לויט זיין איבער־צייגונג...

אבער ביי אונז אין גאליציען מוז מען איבעראל אריינמישען די יודען!

דער וושעבאלסקי קאנדידאט גראף אלעקסאנדער סקארבעק פערעפענטליכט אנ׳ערקלערונג, אז זעהענדיג ווי עס מאכט זיך וועגען דער וואהל בעמערקבאר אנ׳אנ־טיסעמיטישע אגיטאציע אינ׳ם וואהלבעצירק, און ווילענ־דיג פערמיידען דעם קאמפף אויף רעליגיעזען געביעט, פערציכטעט ער ליעבער אויף דער קאנדידאטור.

וואס פאר אנ׳אנטיסעמיטישע אגיטאציע? פון דר. דאבאשינסקי׳ס זייט זיכער נישט, ווייל די יודען האלטען דאך מיט איהם; פון גראף סקארבעק׳ס זייט אויך נישט, ווייל מיר זעהען דאך, אז ער איז א שטאר־קער געגנער פון זאלכע זאכען — ס׳איז דאך עפּיס „לא דובים ולא יער"! נישטא קיין בערען, נישטא קיין וואלד.

א טאג דארויף ווערט מען געוואהר די גאנצע מעשה! גראף סקארבעק, זעהענדיג אז ער וועט ביי דער שטיכוואהל דורכפאלען, פראפאנירט דעם דר. דאבא־שינסקי, אז ער וועט צוריקטרעטען פון דער קאנדידאטור, ווען דאבאשינסקי וועט געבען 4000 קראנען פאר דעם פאנד צו שטיצען פוילישע שולען ביי דער דייטשען גרענעץ!

דער פאקט ווערט אבגעשלאסען, דר. דאבאשינסקי צאהלט אוים 2000 קראנען א קאנטא אויף דער האנד, דעם רעשט זאל ער געבען נאכדעם, ווי סקארבעק׳ס רעזיג־נאציע וועט עפענטליך ערקלערט ווערען...

די לעמבערגער וושעכפאלאקען אבער שמעקט נישט דער עסק. ווילען זיי נישט אבטרעטען און שרייען צו סקארבעק: „בעל־כרחך אתה קאנדידאט!" דו מוזט קאנ־דידירען ווייל די פארטיי האט דיך אויפגעשטעלט און נאר זי האט דאס רעכט צו ענטשיידען, אויב דו זאלסט צוריקטרעטען אדער נישט!

גראף סקארבעק ליעגט אלזא אין דער קלעם! קאנדידירען קען ער נישט, ווייל ער האט מיט דר. דאבא־שינסקי אבגעמאכט, צוריקטרעטען קען ער נישט ווייל די פארטיי לאזט נישט!

אויף וואס־זשע זענען פארהאנען יודען אויף דער וועלט? ליינט מען אלעס אב אויף די יודען. דערצעהלט א מעשה מיט אנ׳אנטיסעמיטישער אגיטאציע און פטור!

נו, מילא! אזוי די מעשה איז אים גאנצען „לא־היה ולא־נברא", ברויכט עס אונז נישט אזוי שטארק צו קרענקען... אבער אונזערע אסימיליאנטען, וואס שרייען ביי יעדער געלעגענהייט, מיר יודען מוזען זיצען רוהיג און האלטען דאס מויל, ווייל טאמער רופען מיר ארוים אנטי־

סעמיטיזמוס. קענען איצט זעהען, אז "אדער מען ראף נישט אדער ס'העלפט נישט!" אז אונזערע "גוטע פריינד" ווילען, מאכט מען אנטיסעמיטישע מעשיות אפילו דעמלט, ווען מיר זיצען רוהיג ווי די טייבעליך!

* * *

"גרויסע ערייגניסע ווארפען זייערע שאטענס א צייט פריהער!" איז א בעקאנט שפריכווארט. דעם אמת דאפין זעהען מיר זיי די בעפארשטעהענדע וואהלען אין באסניען.

נאך איז די באסנישע קאנסטיטוציע נישט אויס־געארבייט אין אלע פרטים, נאך ווייסט מען נישט גענוי, ווי אזוי זי וועט אויסזעהען און ווען מען וועט קומען צו די ערשטע וואהלען — אבער ביי אונזערע באסנישע יודעליך קאכט זיך שוין גאנץ געשמאק וועגען דעם.

וועט איהר אפשר מיינען צום גוטען. "זריזין מקדימין למצות" — האט איהר א טעות! דוקא צום שלעכטען! מען קריגט זיך ארום, מען שלאגט זיך, מען וויל קאליע מאכען דעם גאנצען עסק!

לכתחילה האט די רעגיערונג נאר איס נאנצען פערגעסען אין די באסנישע יודען! לויט דער באסנישער קאנסטיטוציע וועהלען די באסניאנער רעפוטירטע צום לאנדטאג לויט רעליגיעזע קוריען: מוהאמעדאנער באזונדער רוימיש־קאטוילילקען באזונדער און גריכיש־ארטהאדאקסע באזונדער! פון יודען איז קיין זכר נעוועזען. האבען אבער די יודישע מיטגליעדער פון רייכסראטה געמאכט א ליארם און זיך משתדל געוועזען, אויסגעוויעזען באותות ובמופתים, אז האשטי לעת־עתה איז די צאהל פון יודען אין באס־ניען נאר קליין, אבער ס'איז דאך צו ערווארטען א פערגרעסרונג און קוים וועט מען זיי נישט בעריקזיכטיגען אין דער קאנסטיטוציע, איז א פערפאלענע זאך — וועגען די יודען וועט מען די קאנסטיטוציע נישט אזוי גיך ענדערן!

הכלל, מען האט געפועלט, אז ס וואלען ארייגקומען צוויי יודען, איינער געוועהלט פון א יודישער קוריע, און איינער ערנאנט מיט א ווירילשטימע. דער "ווירילסט" בעדארף זיין דער יעווייליגער אבעררבינער פון סא־ראיעווא!

מזל־טוב! קוים קוים געפועלט, הייבט זיך אן א נייע מעשה! אין באסניען זענען פערהאנען צווייערליע יודען: ספרדים, וואס וואהנען דארט נאך פון די טירקישע צייטען אן, און אשכנזים איינגעוואנדער־טע נאך דער אקופאציע דורך עסטרייך! שרייען די ספרדים: אונז קומען די מאנדאטע, ווייל מיר זיצען דא פון פריהער! טענה'ן די אשכנזים: אונז קומען זיי, ווייל מיר זענען דאס רוב! און ס'טהוט זיך אויף טיש און אויף בענק!

דאצו איז אין סאראיעווא ביזהער קיין אבער־רא־בינער נישט פארהאנען; מוז מען שנעל איינעם וועהלען! שרייען ווידער די ספרדים, אז ער מוז זיין א ספרד. די אשכנזים ווילען ווידער א אשכנזי — און ס'קאכט זיך ווי אין א קעסעל!

"וואהל מאכט קוואל!" שפעציעל ביי אונז יודען!

בן־לאה.

סאניטעטס־שטאציעס אין בערגווערקע.

די פרייוויליגע רעטונגסגעזעלשאפטען, וועלכע עק־סיסטירען איצט אין אלע גרויסע שטעדט, האבען זיך ארויסגעוויעזען אלס זעהר א ניצליכע זאך. ביי פלעצליכע אונפעלע ברענגען זיי תיכף די ערשטע הילף און נישט איין מענש האט זיי צו פערדאנקען דאס לעבען.

אונפעלע קומען אבער צומייסטע פאר אין בערג־ווערקע, אין טיעפע גרובען, וואו עס ווערען אפט צעהנד־ליגער מענש פערלוירען נאר דורך דעם, וואס ס'איז נישט פארהאנען תיכף רעטונג ביי דער האנד און ס'פערגעהט א צייט, איידער ס'קומט ערצטליכע הילף.

אין א פראנצעזיש בערגווערק איז איצט געמאכט געוואר׳ען דער פערזוך. איינצוריכטען א סאניטעטס־שטאציע אין בערגווערק גופא, פון וועלכער מיר ברענגען א אריגינעל בילד אין היינטיגער נומער.

אויב ס'וועט זיך ארויסווייזען די מעגליכקייט, צו ערריכטען און צו ערהאלטען זאלכע שטאציעס אין בערג־ווערקע, אין קויהלען גרובען, אין ערדעהל־שאכטע עטצ., העט דאס בוודאי כאלד ווערען איבעראל איינגעפיהרט און ס'וועלען פערהיט ווער־ען פיעל אונגליקליכע אונפעלע.

די העדשאס־באהן.

פאר נישט לאנג איז איבערגעגעבען געווארען דעם פערקעהר די לעצטע שטרעקע פון דער העדשאס־באהן און דאמיט איז דיעזע וויכטיגע אינטערעסאנטע באהן־ליניע אים גאנצען פערטיג.

די העדשאס־באהן פערבינדעט די שטעדט דמשק און מעקא אין א לענג פון 1800 קילאמעטער, זי שניידט דארך דעם מזרח־טהייל פון סיריען, דעם אזוי־גערופען מזרח־ירדן לאנד און פעראייניגט די שטעדט חאיפא, דמשק מיט דער הייליגען שטאדט מעקא.

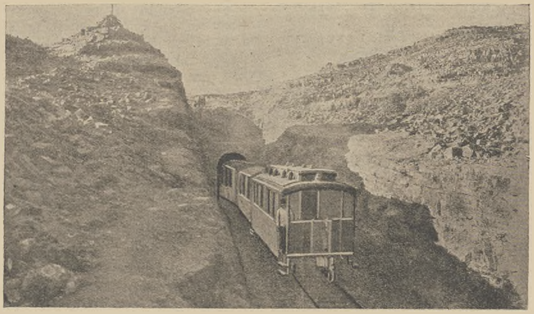
די העדשאס־באהן: דער טונעל פון אחראר.

די העדשאס־באהן איז הויפטזעכליך א "הייליגע באהן". לויט דעם טירקישען רעליגיאן בעדארף יעדער מאהאמעדאנער ווענייגסטענס איינמאל אין זיין לעבען בעזוכען די שטאדט מעקא. וואו מאהאמעד ליגט בעגראבען. פריהער פלעגט דער וועג דויערן וואכענלאנג ס'זענען אפט פארגעקומען געפעהרליכע קראנקהייטען אין דער געגענד וועגען דער טויזענדע פילגער, וואס פלעגען וואנדערען דעם הייליגען וועג.

איצט קען מען דעם גאנצען וועג דורכמאכען אין 4—5 טעג.

די העדשאס־באהן איז געבויט געווארען פון דער טירקיי אליין, אהן אויסלענדישע קאפיטאליסטען. דער בוי האט געדויערט עטליכע יאהר און ס'זענען געוועזען פיעלע שוועריגקייטען צו בעזייטיגען. די ליניע געהערט צו די אינטערעסאנטסטע אין דער וועלט, און בעזיצט זעהר פיעל ראמאנטישע פארטיען, בריקען, טונעלס, וויאדוקטען עטצ.

די העדשאס־באהן שטרייפט אויך דאך א טהייל פון ארץ־ישראל און איז איבערדעם אויך פאר די יודען זעהר וויכטיג.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א בילד פון דעם חאיפא'ער האפען וואו די באהן הייבט זיך אן, ווי אויך פון דעם גרויסען אבדאר־טונעל. וואס געפינט זיך אויף דער שטרעקע פון דער העדשאס־באהן. די גאנצע באהן איז א טעכניש מייסטער־ווערק און פערדיענט די גרעסטע בעוואונדערונג.

א שווינדלערישע באנק.

אין ווין איז פלוצים פערשוואונדען דער דירעקטאר פון דער אלגעמיינען קרעדיט־ און שפאר־געזעלשאפט "מערקור", פערדינאנד הראמאטקא, און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דאס גאנצע אונטערנעהמען איז געוועזען א שווינדלערישעס און טויזענדער מענשען האבען דאביי פערלוירען זייער ביסעל ערשפארטעס געלד.

הראמאטקא האט בענוצט דאס בעקאנטע רענאמע פון דער גרויסען וויענער וועקסעלשטובע "מערקור" און האט זיין באנק עבענפאלס אזוי גערופען, ראצו האט ער זיך אויסגעזוכט א לאקאל דוקא אין דער זעלבער גאס ווי די וועקסעלשטובע "מערקור", און אזוי האט דאס פובליקום נישט געזוכט קיין אונטערשיעד צווישען ביידע באנק־אינסטיטוטע און פיעל מענשען האבען דעם הראמאטקא אבגעטראגען זייער ביסעל ערשפארט געלד.

די גאנצע קרעדיט־און שפארגעזעלשאפט "מערקור" איז טאקי געוועזען הראמאטקא אליין, ער איז געוועזען דער דירעקטאר, דער קאפיטאליסט און דער גאנצער מאכער. זיינע פריוואט־הייזער האט ער אויסגעגעבען אלס איינענ־טהום פון דער געזעלשאפט, כדי זי זאל בעקומען א גרעסערען קרעדיט. ער פלעגט אבער אוועקגעבען וועקסעל

די העדשאס־באהן: דער האפען פון חאיפא (ארץ־ישראל).

מיט דער סטאמפינליע פון דער נעזעלשאפט און דאס געלד פערווענדען פאר זיך. קורץ ס'איז נעווען א מיש־מאש פון שווינדעל און בעטרוג. און מען מוז נאר שטוינען, אז אזאלכעס אונטערנעהמען האט געקענט עקסיסטירען אזא א היבשע צייט אונטער די אויגען פון דער בעהערדע.

ה־אמאטקא האט צוריקגעלאזט א בריעף. אז ער נעמט זיך דאס לעבען, די פאליציי זוכט טאקי איבעראל אין דער דאזי. אפשר וועט מען געפונען זיין לייכע. אבער מען האט אויך א־ויסנעלאוט א שטעקבריעף אין אלע גרויסע שטעדט אין האפען־ערטער, דעם פויגעל צי־זוכען... אפשר איז דער גאנצער זעלבסטמארד בלויז א פארשפיעגלונג כדי ער זאל נרינגער קענען מאכען א „ויברח".

מען בערעכענט אז הראמאטקא'ס פריוואט־פערמעגען, בעשטעהענד פון [א גוט שטאלבערג בייא נייעלענבאך און עטליכע] נישט זעהר בעלאסטעטע הייזער, וועלען אפשר דעקען א טהייל פונ'ם שאדען.

די בעט־אפענע זענען צומייסט פון דער ארימערער קלאס, קליינע בעאמטע, האנדווערקער, א־בייטער און זייער פערצווייפלונג איז זעהר גרויס.

אינטערעסאנט איז, אז די וועכסעלשטובע „מערקור" האט זיך עטליכע מאל געווענדעט צו דער בעהערדע מיט דער בייטע, צו שטערען דעם הראמאטקא דאס פיהרען פונ'ם נאמען „מערקור". די בעהערדע האט אבער נישט געפונען פאר נויטיג, איינצוגרייפען...

נייע קריעגס־ערפינדונגען.

וואס מעהר מען רעדט פון פריעדען, וויטער מעהרען זיך די ערפינדונגען פאר קריעגסצוועקע...

אפשר איז דאס טאקי גוט אזוי, ווייל דורך די נייע ערפינדונגען ווערד דער שרעקען פונ'ם קריעג וואס א מאל שטארקער און דאס וועט אפשר נאך מעהר אבהאלטען די פעלקער פונ'ם קריעג...

אין דער לעצטער צייט זענען ווידער ארויסגע־קומען עטליכע נייע קריעגס־ווערקציינע, פון וועלכע מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער אריניגע אילו־סטראציעס.

אין דער קרופפ'שען קאנאנען־פאבריק איז געבוי־עט געווארען א נייע פאנצער־לאפעטע, וועלכע וועט אינ'ם פעסטונגס־קריעג שפיעלען א גרויסע ראלע. די האנאנע איז זעהר לייכט צום טראנספארטירען און קען לייכט ארויסגעפיהרט ווערען פון דער פעסטונג אין די אויסענגעביידע און ביז צו דער מינדונג פונ'ם געשיץ פערגראבען ווערען.

אין דער פראנצעזישער קריעגס־מארינע איז איינ־געפיהרט געווא־ען א נייע מין טארפעדע, וועלכעס קען פון דער יבשה אויס געלייטעט ווערען דורך דראטלאזע עלעקטרישע וועלען.

דאס טארפעדא קען געלענקט ווערען אין יעדער ריכטונג און וועט אינ'ם קריעגספאל זיין נאר א גע־פעהרליך אינסטרומענט.

א געוויסער דייטשער אינזשעניער האט ווידער ערפונדען א קריעגס־אפאראט פאר סאלדאטען. עס קומט אפט פאר ביים מאנעווער אדער ביים קריעג, אז סאל־דאטען מוזען קריכען אויף אלע פיער, כדי דער פיינד זאל זיי נישט זעהן. דאס קריעכען איז נאטירליך זעהר בעשווערליך און פלאנענד. מיט דעם נייעם אפאראט וועט דאס שטארק ערלייכטעט ווערען.

דער אפאראט בעשטעהט פון א ברייטען ראה־מען מיט רעדער אדער ראלקעס. דער זאלדאט לעגט זיך נאנ'ן איינפאך אויף דעם ראהמען און ראלט זיך וואוהין ער בעדארף.

אויב דיעזע נייע ערפינדונגען וועלען זיך ארויס־ווייזען נוצליך, וועט נאטירליך ערשט די פראקסיס בע־ווייזען.

כראניק פון דער וואך.

ריענסטאן, דען 29 יוני: דער פראנצעזישע פרעזידענט פאלליער בעקומט פון קאיזער פראנץ יאזעף דאס גראסקרייץ פונ'ם סטעפאנס־ארדען. — די אונגא־רישע אונאבהענגיגקייטס־פארטיי לעהנט אב די פארשלעגע פון קאיזערליכען פערטרויענסמאן לוקאטש. — צעפעלין'ס לופט־באלאן מוז אונטערברעכען די רייזע קיין מעטץ וועגען שלעכטען וועטער. — אין דערוואר (דאלמאציען) ברענט אב א האלצלאגער אים ווערטה פון דריי מיליאן קראנען. אין סערביען ברעכט אויס א קליינע מיניס־טער־קריזע. — דער פרעזידענט פון דער סקופשטינא ווערד ערנאנט צום מיניסטער פון די אינערע ענינים. — פון קאנאדע קומען ידיעות, אז מען האט דארט ענטדעקט א נייע גאלד־לאנד. — אין ברעסלוי שטארבט פלוצים דער בעריהמטע געלעהרטע און קינסטקריטיקער ריכארד מוטהער. — אין דער שפיעלהעלע אין מארין (שפאניען) ווערען ביי א שטרייט צווישען די שפיעלער דריי מענשען דערשאסען. — די ענגלישע פריגרעכטלערינען שטירמען דאס פארלאמענט. 108 פרויען ווערען פערהאפטעט. עטליכע פאליציסטען פערוואונדעט. די דעמאנסטראנטקעס שלאגען איים אים אדמיראליטעטס־געביידע די פענסטער.

מיטוואך, דען 30 יוני: די אפאזיציע אים עסטערייכישען רייכסראטה ברענגט איין 37 דרינגליכ־קייטס־אנטרעגע, כדי די האנדעלספערטרעגע מיט די באלקאן־שטאאטען זאלען נישט קענען קומען צור פער־האנדלונג. — ביי א אויטאמאביל־אונגליק אין גרונעוואלד ביי בערלין ווערען צוויי מענשען געטעדט, און עטליכע פערלעצט. — אין וואהלבעצירק ביברקא־ווידאשאוו־ראוראל עטצ, ווערד דער פוילישער קאנדידאט ביעשארעצקי גע־וועהלט. — אין סאמבאר־גראדעק קומט עס צו א שטיכ־וואהל צווישען גראף סקארבעק און דר. דאבאשינסקי — אין מעסינא קומט ווידער פאר א שטארקע ערדציטעריניש.

ראנערסטאג, דען 1 יולי: אויף דעם לעמבערגער באהנהאף פאראטשעסטע עראייגנעט זיך א קאטאסטראפע. 48 מענשען ווערען פערלעצט. — דער דירעקטאר פון דער וויענער קרעדיט־געזעלשאפט „מער־קור" פערשווינדעט. — ביים בוי פון א קירכע אין ווישטרא־טעבערעס (אונגארן) שטירצט די רושטאוואניע און 1 ארבייטער בלייבט טויט, 13 שווער פערוואונדעט. — פון פערזיען קומען ידיעות, אז דער שאה האט פער־לוירען דעם גאנצען אנהאנג ביים פאלק. די רעוואלוציא־נערען בעלאגערן טעהעראן. — אים פאריזער לונא־פארק ווערד א טהירבענדיגערין געביסען פון א קראקאדיל. זי ווערד איהם תיכף און ווערד דערנאך אבגעפיהרט אין שפיטאל. — פראפעסאר הערקעועל לעגט פאר דעם דייטשען קאיזער דעם פלאן, אויפצוזוכען דעם נארד־פאל מיט צעפעלין'ס לופטשיף. — אין לאנדאן דערשיעסט א אינדישער סטודענט דעם אדיוטאנט פון אינדישען וויצעקעניג און א ענגלישען ארצט. עס האנדעלט זיך וועגען א פאליטיש אטענטאט. —

פרייטאג דען 2 יולי: אין הערדע (דייטש־לאנד) פלאצט א נאזוועגטיל פון א האכאפען. 40 ביז 50 פערזאנען ווערען געטעדטעט און פערוואונדעט. — ביי די האפענאנלאגען אין נעוו־קא־ל (ענגלאנד) ווערען דורך א דאמבבורך 40 ארבייטער געטערטעט. —

זאמסטאג דען 3 יולי: דאס נייע עסטער־רייכישע קריעגסשיף „ראדעצקי" ווער־ד צום ערשטען מאל א־אבגעלאזט אין וואסער אריין, אלס פערטרעטער פונ'ם קאיזער ערשיינט דאבייא ערצהערצאג פראנץ פערדינאנד. — דער שפאנישע קעניג אלפאנס לאזט זיך אין ביארייץ מאכען א אפעראציע אים אויער. די אפעראציע איז נישט געלונגען און מען וועט זי מוזען ווידערהאלען. — די רוסישע רעגיערונג איז מודיע, אז זי שיקט ווייטערע טרו־פען קיין פערזיען, כדי צו שיצען דעם רוסישען האנדעל.

זאנטאג, דען 4 יולי: דער אונגארישע מי־ניסטער־פרעזידענט דר. וועקערלע ערשיינט ביים קאיזער אין אוידיענץ. — די לעזונג פון דער קריזע ווערד אויפ־געשאבען ביז הערבסט. — פון קאנסטאנטינאפעל קומט די ידיעה, אז די שולד פונ'ם געוועזענעם סולטאן אבדול האמיד ביי דער לעצטען קאנטר־רעוואלוציע איז צוואר ערוויזען. אבער מען וועט איהם נישט שטעלען פאר'ן געריכט.

מאנטאג, דען 5 יולי: די טויערן־באהן ווערד אין געגענווארט פונ'ם קאיזער ערעפנעט. — ידיעות פון מאראקא מעלדען איבער א רעוואלוציע נעגען סולטאן מולא־האפיד. די רעוואלוציע ווערד געפיהרט פון זיין יונגערען ברודער אבדול־באקיר. — אין רזעשאוו איז פארגעקומען א ענטגלייזונג פון א פערזאנענצוג, 7 פער־זאנען זענען שווער פערלעצט געווארען.

גערא נקעז־אויסטויש

ווינשט יונגער, אינטעל. געבילד. נאציאנאל־יוד אוי'ם כעס. הויזע מיט עבענזאלכעס פ־יילוין אויף בעליעבינ. טהעמא אין העברע. יור. פאלנ. אדער דייטש. עוו. פערזענל. בע־קאנטשאפט.

Z. L. 200 Kraków, poste restante

Lehrer Offert.

Ein ausserst praktischer glänzend bewährter Lehrer der deutschen und hebräischen Lehrgegenstanden, von grossen rabbinischen Autoritäten empfohlen und über prima Wirkungszeugnisse verfügend unverheirathet, wünscht sich in geeigneter Gemeinde ein concessionirtes Cheder zu errichten oder eweutuell als Hauslehrer zu gehen. Gefällige Anträge an .

Landau in Maniowy, bei Nowytarg (Galizien).

Menachem Pidhoretz

Hochzeitssanger (בדחן)

GRODEK JAGIELLONSKI

עמפפעהלט זיך אויף אללער ארט חתונות אונד גאראנטירט פיר בעסטע צופריעדענהייט.

האנאראר (שכירות) מעססיג.

אויף יעדער אנפראגע ווירד גלייך בעאנטווארטעט.

HOTEL-RESTAURANT

Rosenthal

Lemberg,

Rzeźnicka.

Telefon Nr. 1314.

יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ!

גימנזיום עברי

Jud. Pr.-Gymnazyum des Dr. Jung,

Storozynetz (Bukowina).

רינדליך אונד ערפאלגסרייכער אונטעררייכט אין אללען לעהר־געגענשטענדען דעם גימנאזיומס אונד דער יודישען ליטעראטור תנ"ך, רש"י, גמרא, שלחן ערוך וכתב ולשון עברי; אינדיווידו־עללע, שטרענגרעליגיעזע ערציעהונג! גלענצענדע רעקלאמאטע: לייטער דער העברעאישען פעכער: הה"ג מו"ה משה דוד גראס לפנים רב בק"ק לוצערן (שווייץ) מח"ס דע מה שתשיב.

אין דען מאנאטען יוני, יולי, אויגוסט פארבערייטונגס־קלאססע דארטזעלבסט!

Die Leitung: אויסקונפט ערטיילט

Pierwszy krajowy, hurtowny i częściowy

Skład Gramofonów

Józefa Wekslera

we Lwowie — **w Krakowie**
Sykstuska 2 — **Grodzka 71**
Telefon 2038/II — obok Wawelu

poleca swoje stanowczo **bez szmeru najlepiej grające Gramofony**, oraz płyty z marką »Piszący Aniołek«, uznane przez pierwszorzędnych znawców za **najlepsze i najtrwalsze**

Odznaczona na Wystawie Jubileuszowej we Lwowie w październiku 1908. najwyższem odznaczeniem **Grand Prix**

Cenniki darmo i opłatnie.

20.000 płyt polskich, ruskich i żydowskich zawsze na składzie. **20.000**

KORZYSTNA WYMIANA PŁYT

Części składowe i warsztaty reparacyjne na miejscu

Gramofon koncertowy z 10 płytami 60 K.

Przeróbka lub zamiana Pathéfonów na gramofony, oraz wielki wybór Pathéfonów i płyt.

Jeneralne zastępstwo
Towarzystwa Ack. Gramofonów
z marką »PISZĄCY ANIOŁEK«

Mineralwasser!

En gros-Versand! Export nach Russland und Rumanien!
Directe Verbindungen mit den Quellen!!
Nähere Auskunft und Preise gratis und franko!!
1) **N. Traums Sohn, Tarnów,** (Galizien).
2) **N. Traums Sohn, Kraków,** Dietelsg. 46. Tel. 869.
Gründungsjahr 1864.

העברעאישער פערנאונטעררינכט.

דורך מיינע 32 קונסטפֿאלע העברעאישע אונטעררינכטס-בריעפע וועלכע איינען גרויסען טהייל דער העבּרעאישען ליטעראטור אין פראזא אין פאעזיע אונד די גאנצע גראמאטיק אין פערשיעדענען איבונגען ענטהאלטען קאן יעדערמאן דיא העברעאישע שפראכע אין קורצער צייט לייכט אונד גרינדליך אין ווארט אונד שריפט ערלערנען. האבע הונדערטער דאנקזאגונגען פאן שילערן.

פראספעקטע גראטיס. פראבענומער 1 קראנע אין מארקען. אויך אויסלענדישע

S. Walkowski, Krakau, Miodowa 16

Verein „Israelit" in Wien

Genehmigt von der Hohen K. K. Niederösterr. Statthalterei.

Kundmachung:

Der Verein Israelit in Wien bietet seinen Mitgliedern folgende Vorteile:

1) Heiratsstipendien für deren erwachsene Kinder ohne Unterschied des Geschlechtes.

2) Teilweisen Schadenersatz bei Elementarereignissen, wie z. B. Viehseuche, Ueberschwemmungen, Feuer und Hagelschaden.

3) Versorgung der Familie eines Mitgliedes nach seinem Ableben

4) Erteilt der Verein seinen Mitgliedern Unterstützungen in allen kritischen Lebenslagen.

Wer sich für den Verein im eigenen Interesse oder zwecks Empfehlung von Mitgliedern aus seiner Ortschaft interessiert, wende sich an den **Ausschuss des Vereines Israelit in Wien** II. **Miesbachgasse Nr. 12.**

איין 8 פפערדיגער גאז-מאטאר

(סיסטעם לאנגען עט וואלף) אין גוטעם צושטאנדע זאפארט בילינ צו פערקויפען. אויסקונפט אין דער רעדאקציאן דיזעס בלאטעס. אונטער ‚מאטאר‘.

Im Verlage von **F. Simon, Berlin W. 62**

sind erschienen und a **25 Pf.** zu beziehen:

12 Hefte von Simon's kaufmännischer Universal.Bibliothek

1. Das Wesen der Buchführung speziell des amerikanisch. Systems
2. Praktische Rechenvorteile
3. Das Geheimbuch und die Detailgeschäftskontrolle (Umwandlung der einfachen Buchführung in die doppelte)
4. Stellenbewerbungs-Korrespondenz mit vielen Bewerbungsbriefen
5. Privat-Buchführung für Chef, Kommis und Lehrling
6. Briefschreibekunst
7.} 8.} Markt-Berichte und Erklärung der Warenbörse
9.} 10.} Prozesskunde mit Formularen (1 und 2 Teil)
11. Verjährung
12. Hypothekenwesen.

Jedes Heft 25 Pfg.
und inklusive Porto 28 Pfg. — 34 h. — 17 Kop

Wechselwesen und Wechselrecht einfach und übersichtlich 75 Pfg.

Die einfachste Buchführung für die speziellen Bedürfnisse des Kleinhandels bearbeitet vom gerichtlichen Bücherrevisor **Ferdinand Simon.** Das praktischste Buch dieser Art. Preis nur 1 M.

Kalkulations-Wesen Separat-Abdruck aus meinem Buche »Gründliche Unterweisung« 1 M.

Bankier u. seine Kundschaft 1,50 M. (Erklärung der Diskont-, Devisen-, Börsengeschäfte etc.)

Der Versand erfolgt franko, gegen Voreinsendung des Betrages und 20 Pfg. für Porto vom Verlag:

F. Simon, Berlin W. 62.

Wiedeński Bank Związkowy

FILIA W KRAKOWIE — Rynek Główny, Linia A-B 44.

Kapitał acyjny 130 milionów Koron. Fundusze rezerwowe 39 milionów koron.

Przymuje **wkładki** w rachunku bieżącym i na **książeczki wkładkowe**. — Podatek rentowy opłaca bank z własnych funduszów. Kupno i sprzedaż papierów wartościowych, walut i dewiz Udziela pożyczek wekslowych i na zastaw papierów. Przyjmuje walory w przechowanie. Wypłaca kupony i wylosowane efekta. Przyjmuje wszelkie zlecenia giełdowe. Udziela ustnych i pisemnych wskazówek w tym kierunku.

זאנדערוואגען דער עלעקטר. טראמוויי פאן אונד נאך דעם צירקוס.

דער צירקוס איזט מיטעלס איינענער עלעקטרישער ליכטאנלאגע מיט 20 באגענלאמפען אונד 1500 גליהלאמפען פ.:ענהאפט עלעקטריש בעלייכטעט. דיא פלעטצע זינד בעקוועם אונד קאמפאדטאבעל איינגעריכטעט אונד זינד דיא צושויער געגען אלע וויטערונגס-פערהעלטניסע אבסאלוט זיכער געשיטצט.

נור 10 טאגע אין קראקוי נור 10 טאגע אין קראקוי

דער גרויסע פראנצעזישע

צירקוס אנגעלא

דירעקטריצע עט פראפריעטאירע: ממע. סאלאנגע ד'אטאלידע.

אייראפא'ס גרעססטעס אונד עלעגאנטעסטעס פערגניגונגס-עטאבליססעמענט.

צוויי צירקוס-אונטערנעהמען אללערערשטען ראנגעס. וועלכע אללערארט מאנאטעלאנג גערארעצו סענזאציאנעללע ערפאלגע עררונגען אונד פאן דער געזאמטען פרעססע איינשטיממיג אלס אויסערגעוועהנליכע עלעגאנטע, אין דען לייסטונגען אינעררייכט דאשטעהענדע צירקוססע בעצייכנעט וואורדען.

נאהע 300 פערזאן נור ערסטקלאסיגע קונסטקרעפטע	פערנער אינדישע אונד אפריקאנ. עלעפאנטען, וואלפסיענער, הונדע, אפען, שוויינע. **10 ריעזענצעלטע 10** מיט דעם הויפטצושויערצעלט פיר 6500 בעזוכער.	**גר. רייכהאלטיגער מארשטאל** עדעלסטער פרייזגעקרענטער ראססעפפערדע.

! זאמסטאג דען 10 יולי אבענדס $8\frac{1}{4}$

ערעפנונג דיעזעס ריעזען-פערגניגונגס-עטאבליססעמענטס מיט 25 דער בעסטען אטראקציאנס-נומערן 25
יעדער ארטיסט איין שטערן!
יעדער אויפטרעטענדע איינע קאפאציטעט!

! זאמסטאג דען 10 יולי אבענדס $8\frac{1}{4}$

איין שטיק פאריזער סאלאן אין דער מאנעגע!

סענזאנציאנעלעס אויפטרעטען פאן

ממע. סאלאנגע ד'אטאלידע

מיט מאדערנען מאסטען-פרייהייטסדרעססורען פאן 1, 2, 4, 6, 8, 12, 16, 5 פפערדען אין העכסטער פאללענדונג.

איבעראל שטארטנעשפרעך. די גרעסטע ועהענסווירדיגקייט דער יעצטצייט. די אטראקציאן דער אטראקציאנען.

10 מאהאמעד בען מעדאני אראבס (די זוהנע דער וויסטע) 10

עכטע אראבער! דיא בעסטען שפרינגער, די גראסארטינסטען אקראבאטען, די יע אויסגעטרעטען! די וואגהאלזיגסטען, אונפערגלייכליכען פיראמידיסטען, דיא דיא וועלט יע געזעהען.

מללע. יעאנעטטע די גראציעזע פארפארצע-רייטערין. **טשערקעססען-רייטערשפיעלע.** אויסגעפיהרט פאן מאנס. נאבריעל	**דער קאנאנענקעניג** מארקיזס ... ליעבלינג זר. מאי. ... מיקאדא.	**מר. וויליאם.** ענגלישער שאמפיאן-שאקעי. **האהע שולע.** געריטטען פאן הערן **יאנסלי.**
דער שטאלץ דעם קויקאזוס! דער טאללקינסטע אללער נאטור-רידער! **פארטאצעה,** דער פערוועגענע רוסס'שע סטעפפען-בליטצרייטער	**דרעסירטעס שוויין** פארגעפיהרט פאן ליטטלע אלפ-עד.	**פליעגענדע מענשען.** סענזאציאנס-אקט דעם קיסעללי-טריא. קיינע מעכאניק. קיינע דראהטסייסען. ווירקל. מענשען.
סיבירישע וואלפסיענער פרעזענטירט פאן מללע. אוסאשקין.	ה' הוגא רענץ מיט זיינע אין פרייהייט קאנקורענצלאז דרעסירטען **עלעפאנטען** **מיסס מאבעל,** דראהטזיילקינסטלערין אללער-סטען ראנגעס.	**רעטטור פאן דער שניטצעליאגד** פערוועגענע רייטשפארט-סצענע, געריטטען פאן הערן קאנראד.

לעס לעאנד'ראס, דאס וואונדער וויבליכער קראפט.	**ארלאם** דאס בעריהמטע סיסטאן פפערד געריטען פאן הערן יאנסלי.

עכטע כינעזען **באא זעע'ס** וועלט-בעריהמטע **כינעזען-טרופפע** אלס פערבליפפענדע צאפף-אקראבאטען, אונעררייכטע עקוויליבריסטען, שטויגענערענענדע מעססער-ווערפער. עקסצעללענטע צויבערקינסטלער. בריללאנטע שאנגלייע. סענזאציאנעלע רעקקינסטלער.	**5 אריגינאל-אויגוסטע** זאוויע דיא קלאוונס שאקאלארע, פיפע, לאנדראווסקי, קירך אונד אלפרעדא, פערנער דאס איבריגע, גראססע, איינענט פיר זיך ענגאשירטע קינסט-ער-ענזעמבלע.

פרייזע דער פלעטצע: פרעמדענלאשענזיטץ (גומער ערט) קראנען — 5, לאשענזיטץ (נומעריערט) ק. —.4, שפערזיטץ (נומעריערט) ק. 3·50 — 1 פלאטץ ק. —.2, 2 פלאטץ ק. 1·40 גאלעריע 60 ה. קינדער אונטער 13 יאהרען אונד שטודענטען צאהלען נאכמיטטאגס האלבע פרייזע. די צירקוס-קאססע איזט טעגליך געעפנעט פאן 10 אוהר אונא גיעדבראכען ביז נאך שלוס דער אבענד-פארשטעללונג. — דיא בילעטטע האבען נור צו דער פארשטעלונג גילטיגקייט, צו וועלכער זיא געלעזט ווערדען, אונד ווירד געלד פיר געלעזטע בילעטטע ניכט צוריקגעצאהלט.
בילעטען-פארפערקויף פיר די אבענד-פארשטעלונג ביז 6 אוהר אין דער **הויפט-טראפיק.**

פיאנראמע צום פרייזע פאן 25 ה. ווינד אים צירקוס צו האבען.—פארציגליכעס רעסטוראנט אים צירקוס.—דאס רויכען אים צירקוס איזט פאליצייליך פערבאטען.

4 אוהר זאנטאג 11 יולי יע 2 גראססע בריללאנטע גאלא-פארשטעללונגען
נאכמיטאגס 4 אוהר אונד אבענדס $8\frac{1}{4}$ אוהר מיט פאלשטענדיג נייעם האכאינטערעסאנטען פראגראם. — אין דער נאכמיטאגס-פארשטעלונג צאהלען קינדער האלבע פרייזע. **$8\frac{1}{4}$ אוהר**

נאכמיטאגס ווי אבענדס 25 דער בעסטען אבענדנומערן דעס רעפערטאירס.—די נאכמיטאגספארשטעלונגען זינד איינענס פיר די בעזוכער דער אומגעגענד אראנשירט.

טעגליך פאן 10—12, זאנטאג פאן 11—12 עפענטליכע פראבע רעשס. שטאלבעזיכטיגונג. ענטרע 25 העללער. פיר קינדער 10 העללער.

טעגליך אבענדס $8\frac{1}{4}$ אוהר: עליטע-פארשטעלונג. — מיטוואך ואמסטאג אונד זאנטאג יע 2 עליטע-פארשטעלונגען, נאכמיטאג 4, אבענד $8\frac{1}{4}$ אוהר.

Wydawca: M. Fischer. — Odpowiedzialny redaktor: J. Kreppel. — Drukarnia Józefa Fischera w Krakowie.